

N:o 80.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrags åtnjutande.

(R. A.)

1:o.

Väganläggningar och vägförbättringar.

I den till Riksdagen den 15 sistlidne januari aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t under riksstatens sjette hufvudtitel föreslagit Riksdagen att för år 1899 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande 900,000 kronor till bidrag för *anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 131) har herr *P. Andreasson m. fl.* föreslagit, att anslaget till väganläggningar och vägförbättringar från och med år 1899 måtte höjas till 1,000,000 kronor.

Ifrågavarande anslag utgjorde för hvart af åren 1867—1874 150,000 kronor, 1875—1881 200,000 kronor, 1882—1883 300,000 kronor, 1884—

1885 400,000 kronor, 1886—1887 500,000 kronor, 1888—1891 600,000 kronor och 1892—1897 800,000 kronor samt utgår för innevarande år med 900,000 kronor.

Enligt hvad statsutskottet inhemtat, har vägbyggnadsfonden för 1897 fördelats på det sätt, att till sammanlagdt 57 arbeten med en väglängd af 383,5 kilometer och en beräknad kostnad af 1,103,769 kronor anslag beviljats till följande belopp för företag inom nedan nämnda län, nemligen:

inom Kronobergs	län	kronor	4,600: —
„ Kristianstads	„	„	20,300: —
„ Hallands	„	„	36,300: —
„ Göteborgs och Bohus	„	„	32,800: —
„ Elfsborgs	„	„	80,100: —
„ Vermlands	„	„	46,900: —
„ Östergötlands	„	„	26,400: —
„ Jönköpings	„	„	29,800: —
„ Skaraborgs	„	„	19,200: —
„ Stockholms	„	„	23,000: —
„ Södermanlands	„	„	2,400: —
„ Örebro	„	„	25,280: —
„ Vestmanlands	„	„	16,100: —
„ Kopparbergs	„	„	28,300: —
„ Vesternorrlands	„	„	31,200: —
„ Jemtlands	„	„	34,700: —
„ Vesterbottens	„	„	138,100: —
„ Norrbottens	„	„	204,200: —
		kronor	799,680: —

I det belopp, 138,100 kronor, som anvisats till vägföretag inom Vesterbottens län, ingår anslag å 61,000 kronor till den 75,57 kilometer långa vägen mellan Glommersträsk och Ruskträsk, hvilken beräknats kosta 282,000 kronor, och i det för Norrbottens län upptagna beloppet 204,200 kronor ingår jemväl anslag å 6,000 kronor för väganläggning mellan Rönelfven och Heden, hvilken väganläggning med en längd af 13,43 kilometer beräknats till en kostnad af 29,690 kronor. De å nämnda två företag belöpande väglängder och kostnadsbelopp hafva deremot icke upptagits i de summor, som i sådant afseende här ofvan angifvits.

Beträffande fördelningen af vägbyggnadsfonden för innevarande år får utskottet meddela, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, att till 63 arbeten med en väglängd af 343,7 kilometer och en beräknad kostnad af 1,131,752 kronor måtte anvisas 749,300 kronor och till väganläggningen Glommersträsk—Ruskträsk 54,000 kronor, eller tillsammans 803,300 kronor. Af 1898 års fond återstode sålunda till disposition 96,700 kronor.

Förutom till de företag, för hvilkas utförande styrelsen sålunda tillstyrkt anslag, hade den 31 sistlidne januari statsbidrag begärts till vägarbeten med en beräknad kostnad af sammanlagdt 3,010,132 kronor.

Då Kongl. Maj:t nu föreslagit, att anslaget till ifrågavarande fond måtte äfven för nästkommande år bestämmas till det belopp, 900,000 kronor, hvartill anslaget af nästlidna års Riksdag höjdes, lärer behöfligheten af detta anslagsbelopp icke vara tvifvel underkastad. Deremot anser sig utskottet sakna anledning tillstyrka, att Riksdagen skulle, på sätt af enskilde motionärer föreslagits, nu å nyo vidtaga en förhöjning af anslaget. Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag och med afslag å den af herr Andreasson m. fl. i ämnet väckta motion, må, till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, för år 1899 anvisa 900,000 kronor.

2:o.

Bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer.

Till *understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder* har Kongl. Maj:t äskat anvisande för år 1899 af 300,000 kronor.

Å innevarande års riksstat är för detta ändamål uppfördt ett anslag af 150,000 kronor. Detta belopp har Riksdagen årligen anvisat från och med år 1890, då beloppet höjdes från 100,000 kronor, som förut årligen beviljats från och med år 1882 »för bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer».

Af det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 sistlidne januari inhemtas, att väg- och vattenbygg-

nadsstyrelsen i skrifvelse af den 3 november 1897 framhållit, hurusom behovet af en höjning uti detta anslag allt mera gjort sig gällande och icke längre torde böra tillbakavisas, i det att de kommunikationsändamål, hvilka tillgodosåges genom bidrag från denna fond, hade en allt för stor betydelse för landets utveckling för att icke i tillbörlig mån befrämjas. Ansökningar om statsbidrag från fonden hade under 1897 i väsentlig grad ökat. Den 1 november berörda år funnes hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ineliggande granskade planer till företag, för hvilka de beräknade kostnaderna uppginge:

för brobyggnader till	kr. 167,670: —
» hamnbyggnader	» 574,650: —
	eller tillhopa kr. 742,320: —,

hvarjemte för två företag, hvilka dock icke torde kunna understödjas genom medel från denna fond, kostnadsberäkningarna uppginge till 21,466 kronor.

Med beräkning, att de först omnämnda arbetena understöddes till två tredjedelar af beräknade kostnaderna, skulle erfordras

en summa af	kr. 494,880: —
och då af 1898 års fond för närvarande funnes	
odisponerade	» 135,500: —
skulle alltså ytterligare erfordras	kr. 359,380: —

och då funnes ändock inga medel tillgängliga för de ansökningar, hvilka kunde inkomma under tiden intill utgången af år 1898.

För att kunna, om ock ej i tillräcklig mån, fylla behovet af statsanslag till företag af ifrågavarande art, ansåge därför styrelsen ett anslag af 300,000 kronor vara behöfligt.

Af en utskottet från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstald, den 31 sistlidne januari dagtecknad promemoria framgår, att, efter det styrelsen hos Kongl. Maj:t hemställt om fördelning på fem särskilda företag af återstoden, 135,500 kronor, af ifrågavarande anslag för innevarande år, styrelsen hade under behandling ansökningar om bidrag från fonden till ytterligare fjorton företag, för hvilka kostnaden beräknats till sammanlagdt 885,860 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit och med hänsyn jemväl dertill, att utskottet, med anledning af Kongl. Maj:ts i sådant afseende gjorda framställning, under punkten 4:o här nedan tillstyrker sådan ändring i vilkoren för erhållande af statsbidrag från detta anslag, att

statsbidrag till mindre hamnbyggnad skulle kunna utgå med högre belopp än hittills, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förvarande förslag, må, till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder, för år 1899 anvisa 300,000 kronor.

3:o.

Frostminskningsföretag.

Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för år 1899 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande 300,000 kronor till *understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd.*

Af sistlidna års Riksdag höjdes i anledning af enskild motion anslaget för omförmälda ändamål från 200,000 kronor till 300,000 kronor; och beslöt Riksdagen i sammanhang dermed den ändring i förut gällande vilkor för anslag till ifrågavarande företag, att anslaget, som dessförinnan kunnat af Kongl. Maj:t bestämmas till högst en tredjedel af den för företaget beräknade kostnaden, skulle kunna utgå med belopp, motsvarande hälften af samma kostnad.

I två lika lydande motioner, väckta n:o 15 i Första Kammaren af herr *H. P. P. Tamm* och n:o 93 i Andra Kammaren af herr *K. A. Kihlberg*, har hemställts, att Riksdagen ville besluta sådan förändring i Kongl. Maj:ts ofvan refererade förslag: *att för år 1899 till Kongl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp af 300,000 kronor för understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana afdikningar af annan sankmark än åker och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländighet, att underlätta odlingens utbredning i orter med föga utvecklad jordbruk eller att torrlägga högmossar inom bättre jordbruksdistrikt, att bidrag från dessa medel få utgå med hälften af beräknad dikningskostnad, då den genom fullständig dikning uppkommande förhöjning i jordvärdet ej öfverstiger halfva kostnaden för sådan dikning, men vid större värdeförhöjning minskas i samma förhållande som denna*

ökas samt att i öfrigt skola gälla de för den s. k. frostfonden nu meddelade bestämmelser.

Då berörda motioner afse, att förevarande anslag skulle beviljas för i viss mån annat ändamål än det, som af Kongl. Maj:t föreslagits, har utskottet ansett sig böra här till behandling upptaga dessa motioner, ehuru desamma tillika beröra de under nästföljande punkt i detta utlåtande behandlade allmänna vilkoren för erhållande af statsbidrag.

Efter att hafva erinrat om ofvan omförmälda, af nästlidna års Riksdag beslutade ändring i förhållandet mellan statsbidraget och den för företaget beräknade kostnaden, hafva motionärerna framhållit, hurusom denna ändring sannolikt komme att öka efterfrågan på anslag från ifrågavarande, redan med den äldre bestämmelsen starkt efterfrågade medel, hvaraf åter vore att motse yrkanden på förhöjning i årsanslagen. Förutsatt, att dessa fullt rationellt användes, så att derigenom i motsvarande grad befördrades ett verkligt statsändamål, som ej kunde utan dessa anslag främjas, men också endast under denna förutsättning låge häri icke något ondt, tvärtom vore anslaget då väl användt.

Härefter yttra motionärerna:

»I förevarande hänseende består detta statsändamål i att undanrödja hinder för landets odling och kultivering, så att arbetet dermed kan af den enskilde jordegaren fullföljas. Det är denne, som närmast kommer att skörda de ekonomiska fördelarne af berörda hinderns undanrödjande, och den fordran är därför fullt berättigad, att han skall i sin mån bidraga till arbetenas utförande. — Ju större dessa ekonomiska fördelar äro, desto högre kunna anspråken ställas på den enskildes bidrag, men det är att befara, att med nu gällande bestämmelser denna hänsyn ej tillräckligt beaktas.

Ifrån statens sida är visserligen frågan härom så till vida uppmärksammas, att medel äfven anvisats för understödjande medelst lån för dikning å sådana sankmarker, som kunna med fördel odlas, men då nästan hvarje sankmark kan anses frostförande och då ett anslag utan återbetalningsskyldighet alltid måste vara begärligare än ett lån, skall man nog i regel söka ordna ett afdikningsföretag så, att det erforderliga bidraget utgår i form af anslag, äfven om företaget rätteligen borde höra till dem, för hvilka lånen äro afsedda.

Att på fullt objektiva grunder bestämma en viss gräns mellan sådana olika slag af företag, lärer väl knappast vara möjligt. Afdikningslägenhetens odlingsvärde variera i det oändliga; en varder med fördel odlingsbar omedelbart efter afdikning, en annan af vida sämre beskaffenhet kan varda fullt odlingsvärd på grund af sitt läge eller

närliggande tillgång på lämpliga jordförbättringsmedel, en tredje kan först efter en längre eller kortare följd af år lemna afkastning såsom betes- eller skogbärande mark eller till och med varda odlingsbar o. s. v. — och mellan lägenheter, beträffande hvilka med säkerhet kan afgöras, huruvida deras afdikning bör befordras med anslag eller med lån, kunna finnas en otalig mängd, beträffande hvilken sådant afgörande är med en viss svårighet förenadt.

Utredningen af denna ganska svårlösta fråga lärer dock icke böra alldeles förbises, och detta är ett bland skälen, hvarför jag nu ansett mig böra genom motion fästa Riksdagens uppmärksamhet å densamma. Den åsigt, som i liknande fall vunnit häfd, är, att den enskilde sjelf bör bekosta åtminstone så mycket, som motsvarade *de ekonomiska fördelarne* af ett arbete å hans egendom, och att staten dertill bidrager endast i den mån, som ett statsändamål genom samma arbete främjas. En tillämpning af denna åsigt i förevarande fall skulle föranleda fordran på en så vidt möjligt tillförlitlig uppskattning af de förenämnda ekonomiska fördelarne. Redan nu påkallas en sådan uppskattning vid ansökningar om odlingslån, der statsunderstödet måste anses vara väsentligt mindre fördelaktigt än vid anslag; och likasom denna fordran icke minskat odlingslånens begärlighet, lärer den ej heller minska anslagens.

I regel uppgöras hithörande afdikningsplaner af statens landtbruksingenjörer, för hvilkas arbeten taxa finnes fastställd, och omkostnaden för dylika uppskattningar lärer derfor föga öfverstiga kostnaderna för godemäns deltagande i densamma, men om äfven detta skulle anses för mycket, synes en kompenstation kunna vinnas genom någon jemkning i den förenämnda taxan, hvilken, att döma af hvad som förekommer å sid. 12 af bilagan till sjetta hufvudtiteln af årets statsverksproposition, synes vara något hög.

Om genom en sådan uppskattning utredts den värdeförhöjning, utdikningslägenhet skulle vinna genom *fullständig* afdikning, komme, med tillämpning af den förenämnda åsigten, bidrag till hälften af dikningskostnaden att utgå endast, der nämnda värdeförhöjning icke öfverstege hälften af kostnaden för fullständig afdikning. Uppginge den deremot till hela den fullständiga dikningskostnaden, skulle anslag icke komma i fråga.

Man torde knappast behöfva befara, att en sådan beräkning af bidrags belopp skulle motverka anslagsmedlens användning vid de företag, för hvilka de äro afsedda, när kändedomen om den verkan, som uppskattningen medför, nog skall i högst väsentlig mån bidra dertill,

att uppskattningen varder den lägsta, som kan försvaras, och att anslagen sålunda varda de högsta, som böra förekomma.

Men om på sådant sätt förebygges anslags anvisande till företag, der lån är rätta understödsformen, torde området för anslagsmedlens användning kunna något vidgas, så att ej uteslutande minskning af frostländighet varder dess mål, utan att de derjemte kunna få användas för afdikningar, som afse att främja odlingens utbredning å enskildes mark samt högmossars afdikning inom orter med mera utveckladt jordbruk, och der de i sitt nuvarande skick skada vare sig åker-, ängs- eller till och med skogskultur. Skulle sådan utvidgning af området för anslagsmedlens användning visa sig medföra benägenhet att anlita dem öfver rimliga gränser och det vanliga sättet för uttagandet af enskildes bidrag till sådana arbeten ej tillräckligt stäfja denna benägenhet, torde tillräcklig motvigt deremot vinnas, om staten utförde arbetena och de enskildes bidrag inginge till staten.

Men vare sig denna utvidning eger rum eller ej, ligger vid hithörande medels användning hufvudsakliga vigten derpå, att genom desamma ett verkligt statsändamål befordras, så att ej understöd lemnas till hvilket som helst afdikningsarbete, äfven om det visar sig varda ekonomiskt ofördelaktigt. Med arbeten, som endast afse att bereda en enskild jordegare en tillfällig arbetsförtjenst, må vara att den uppgår till endast hälften så mycket som den i orten vanliga, hafva dessa medel ej något att skaffa; det är befordrande och utveckling af landets resurser, de afse, och man måste fordra, att denna synpunkt vid hithörande ärendens handläggning tillbörligen beaktas.»

Genom den benämning, under hvilken ifrågavarande anslag från och med år 1891 af Riksdagen beviljats och som jemväl i Kongl. Maj:ts förevarande framställning bibehålles, utmärkes bestämdt, att ändamålet med de företag, till hvilkas understödjande anslaget är anvisadt, skall vara minskande af frostländigheten för närliggande bygd. På sätt af Riksdagens skrifvelse den 14 mars 1891 (n:o 16) inhemtas, har Riksdagen emellertid icke förbisett, att genom anslagets beviljande på detta sätt det kunde komma att inträffa, att genom utdikning, verkställd med bidrag från frostminskningsfonden, jord vinnes, som kan med fördel odlas. Men då Riksdagen förestälde sig, att det icke skulle möta synnerlig svårighet för vederbörande undersökningsförrättare att i hvarje särskildt fall afgöra, huruvida ändamålet med ett ifrågasatt utdikningsföretag är frostländighetens minskande för annan mark eller ett omedel-

bart vinnande af odlingsbar jord, hyste Riksdagen icke några betänkligheter mot anslagets beviljande under den form, som ofvan angifvits.

I sjelfva verket torde det ingalunda vara ett undantagsförhållande, att ett företag för utdikning af frostförande mark jemte den fördel, som derigenom åstadkommes för den odlade bygden i omgifningen, tillika bereder sådan förbättring af sjelfva den utdikade marken, att åtminstone någon del deraf blir odlingsbar. Det är dock, på sätt motionärerna framhållit, endast förstnämnda ändamål, som bör genom anslag befordras, hvaremot lån är den rätta understödsformen för beredande af odlingsbar mark. Då dylika, så att säga, blandade företag komma i åtnjutande af anslag från frostminskningsfonden, läser emellertid anslaget bestämmas till belopp, motsvarande viss andel af hela den för företaget beräknade kostnaden, numera hälften deraf, enligt den vid nästlidna års riksdag vidtagna ändring i bestämmelserna. Detta är uppenbarligen en oegentlighet, som måste skarpt framträda i de fall, der den vunna jordförbättringen uppgår till jemförelsevis större värde. Om exempelvis genom ett utdikningsföretag, hvarför kostnaden beräknats till 20,000 kronor, komme att vinnas en förbättring af den torrlagda jorden till värde af 12,000 kronor, men företaget till följd af dess egenskap att minska frostländigheten för omgifningen erhåller statsunderstöd till belopp, motsvarande hälften af hela utdikningskostnaden, eller således med 10,000 kronor, skulle egarne af den utdikade marken derigenom få en vinst af 2,000 kronor. Den särskilda fördel, som sålunda beredes delegarne i ett odlingsarbete, i de fall, der detsamma ingår i ett frostminskningsföretag, synes icke vara fullt öfverensstämmande med de grundsatser, som af Riksdagen uppstälts beträffande sättet för understödjande af sankta markers beredande för odling; och det är för att förebygga en sådan användning af ifrågavarande anslag, som motionärerna nu framlagt sitt förslag, att statsbidrag skulle få utgå med hälften af beräknad utdikningskostnad, endast då förhöjningen i jordvärdet ej öfverstiger hälften af denna kostnad, men vid större värdeförhöjning minskas i samma mån som denna ökas. Om också den tanke, som genomgår detta förslag, i och för sig kan vara riktig, torde dock afsevärda svårigheter möta för dess genomförande. Härför erfordras nemligen, såsom motionärerna ock framhållit, att den jordförbättring, som genom ett ifrågasatt frostminskningsföretag komme att vinnas, blefve redan på förhand och innan anslag till detsamma beviljades till sitt värde uppskattad. En sådan uppskattning är gifvetvis förenad med stora vanskligheter och torde säkerligen i många fall komma att väsentligt skilja sig från det verkliga

resultatet. Olägenheterna af att mer än nu blifva beroende af otillförlitliga förslagsberäkningar ligga ock i öppen dag. För att emellertid kunna vinna en åtminstone närmelsevis riktig beräkning öfver den blifvande jordförbättringens värde, synes det vara nödvändigt, att uppskattningen häraf anförtros åt statens landbruksingeniörer. Det har dock från skilda delar af landet försports, att kostnaden för anlåtande af dessa tjenstemän ställer sig synnerligen hög, hvadan man måste draga i betänkande att betunga ifrågavarande företag med de dryga utgifter, som en af landbruksingeniör verkställd uppskattning enligt den nu gällande arfvodestaxan medför. Man torde emellertid kunna förvänta, att en väl behöflig revision af denna taxa skall inom en snar framtid vidtagas; och då landbruksingeniörerna af staten uppbära fast aflöning, samt i vissa fall reseersättning, torde någon nedsättning i arfvodet för de förrättningar, hvartill de af enskilde kallas, kunna ske utan att deras årsinkomst derigenom nedbringas under skäligt belopp.

Med anledning af hvad sålunda anförts anser utskottet, att, ehuru syftet med motionärernas ofvanberörda förslag är synnerligen beaktansvärdt, detsamma dock icke för närvarande bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Hvad angår den af motionärerna gjorda framställningen om utvidgande af området för ifrågavarande anslags användning, så att dermed skulle understödjas jemväl vissa företag, som ej afsåge minskning af frostländighet, utan endast utbredande af odling m. m., kan utskottet icke tillstyrka en dylik splittring i anslagets användning, hvarigenom den uppgift, som Riksdagen för detsamma ställt, skulle helt och hållet förryckas.

Vid den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen i ämnet har utskottet icke haft något att erinra. I sammanhang härmed har utskottet dock velat påpeka, hurusom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, hos Kongl. Maj:t framhållit önskvärdheten af att verksamma garantier bereddes för nöjaktigt underhåll af de företag, som från ifrågavarande anslag erhöle statsbidrag. Särskildt med hänsyn dertill, att sådana bidrag numera, enligt medgifvande af nästlidna års Riksdag, få utgå med större andel af den för företaget beräknade kostnaden, än förut varit stadgad, samt anslaget med anledning häraf torde komma att i ökad utsträckning anlitas, synes denna fråga förtjena ett noggrant beaktande. Då emellertid, såsom nämnts, Kongl. Maj:ts uppmärksamhet blifvit fäst härå, lärer Riksdagen framdeles hafva att förvänta ett genom Kongl. Maj:ts försorg utarbetadt förslag i berörda syfte.

På grund af det anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning och med afslag å de af herrar Tamm och Kihlberg i ämnet väckta motioner, må till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, för år 1899 anvisa 300,000 kronor.

4:o.

De nu gällande allmänna *vilkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af ofvan omförmälda statsbidrag samt kontrollen derå, att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda*, återfinnas i Riksdagens skrivelser den 27 april 1881 (n:o 69), den 11 juni 1883 (n:o 67), den 7 maj 1889 (n:o 43) och den 30 april 1897 (n:o 52); och är innehållet i dessa stadganden sammanfördt i den vid detta utlåtande fogade bilaga.

Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att bibehålla dessa allmänna vilkor och bestämmelser, dock med följande tillägg till mom. 3 af bestämmelserna i Riksdagens skrivelse den 27 april 1881:

»För mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, må anslag utan återbetalningsskyldighet af Kongl. Maj:t bestämmas till mer än två tredjedelar, dock högst till nio tiondedelar af den beräknade kostnaden, under vilkor att betryggande säkerhet för framtida underhållet af sådan hamnanläggning ställes och att, före lyftandet af någon del af statsanslaget, ådagaläggas, att ej mindre sjelfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behovet afsöndrade.»

Med afseende härå meddelas i statsrådsprotokollet följande.

I en till Kongl. Maj:t stäld skrift af den 8 december 1896 hade ledamoten af Riksdagens Andra kammare, doktor A. V. Ljungman anført, att, då understöd från anslaget till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m. lemnades för hamnanläggningar och hamnförbättringar vid fiskelägen, enligt gällande vilkor för bidrags åtnjutande kräfdes, att fiskeläge, som undfinge sådant understöd, skulle sjelft tillskjuta minst en tredjedel af beräknade kostnaden, men att genom denna fordran ändamålet med det af Riksdagen anvisade anslaget i väsentlig mån förfelades, emedan de flesta fiskelägen, som behöfde hamnförbättringar, vore i den svaga ekonomiska ställning, att den angifna delen af kostnadsbeloppet antingen fullständigt öfverstege

krafterna eller ock blefve alltför betungande och derigenom verkade hämmande på näringslifvet.

Med stöd af dessa inom skilda delar af riket känbara olägenheter hade doktor Ljungman hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen utverka sådan ändring i vilkoren för bidrag af anslaget i fråga, att af detsamma kunde, allt efter i hvarje särskildt fall sig företeende förhållanden, beviljas bidrag till hamnförbättringar vid fiskelägen med från två tredjedelar intill nio tiondedelar af verkliga kostnaden.

Sedan denna framställning remitterats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för afgifvande af utlåtande, hade styrelsen i sin ofvanberörda skrifvelse den 3 november 1897 meddelat, att styrelsen lemnat Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands, Göteborgs och Bohus, Kristianstads, Malmöhus, Blekinge, Kalmar och Gotlands län tillfälle att afgifva yttranden öfver doktor Ljungmans framställning, samt öfver de inkomna yttrandena lemnat följande redogörelse:

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Hallands län* hade anført, att tillskott af en tredjedel af anläggningskostnaden för fiskehamnar endast med svårighet kunde utgöras af dem, hvilka, såsom förhållandet i allmänhet vore med den fiskeriidkande befolkningen, blott genom strängt arbete kunde vinna nödortfugt uppehälle; att, enligt hvad erfarenheten visade, bidrag för ändamålet ej heller vore att påräkna från närliggande kommuner, emedan flertalet af dessas medlemmar med tillgång till de lättade jernvägskommunikationerna till kuststäderna icke ansåge sig vidare hafva nytta af mindre hamnar, från hvilka landtmannen förut kunnat skeppa produkterna af sin näring; att, ehuru utan tvifvel fordran på tillskott af en tredjedel af anläggningskostnaden vore en bidragande orsak dertill, att behovet af förbättrade och nya fiskehamnar icke blifvit å länets kuster så tillgodosedt som förhållandena syntes kräfva, hvarför en ändring deruti vore önskvärd, det dock måste anmärkas, att de svårigheter, som mötte för åstadkommande af sådana hamnanläggningar, som här vore i fråga, icke härledde sig ensamt eller i första rummet från storleken af det tillskott, som utöfver statsbidraget måste anskaffas för företagets fullbordande, utan från den fordrade säkerheten för framtida underhållet af anläggningen; att, med det ringa intresse, landtkommunerna ansåge sig ega i tillkomsten af fiskehamnar, det låge i sakens natur att de vore ovilliga att åtaga sig en ansvarighet, som afsåge en oberäknelig framtid och hvilken skulle genom en hamnstyrelses försumlighet kunna ådraga dem utgifter till högst afsevärda belopp, hvarför, och då det ej heller kunde antagas, att landstinget skulle i detta afseende visa större tillmötesgående än landtkommu-

nerna, det kunde förutses, att, så länge föreskriften om fullgod säkerhetsställande för framtida underhållet bibehölles, anslaget icke komme, hvad Hallands län beträffade, att tagas i anspråk för sådana hamnanläggningar, som det vore afsedt att befrämja.

Af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Göteborgs och Bohus län* hade blifvit anfördt, att länets fiskelägen under tidernas lopp uppstått å sådana platser i skärgården, som af naturen hade hamn, hvarför om hamnanläggningar genom uppförande af konstgjorda vågbrytare och dylikt i fråga om dessa fiskelägen i regeln icke blefve tal, hvaremot vid flera fiskelägen behof af större djup gjort sig gällande dels för undanrödjande af naturlig uppgrundning, dels emedan fiskarena börjat för storsjöfisket använda mera djupgående fartyg än förr, dels emedan sillfisket och sillsaltningen gäfvade anledning till att det borde vara möjligt för stora sjögående ångare att intaga last mångenstädes, der det förut aldrig varit fråga om att lägga till land med så stora fartyg; att vid anslags lemmande till förbättringar af de mindre, för fiskarebefolkningen afsedda hamnarna anspråket på garanti för underhåll af den gjorda förbättringen borde bortfalla, hvarför det syntes Kongl. Maj:ts befallningshafvande vara för länets fiskerinäring lyckligast, om det befunes mest lämpligt att vid förekommen väl grundad anledning stödja fisket genom beviljandet åt fiskeläge af anslag ur statsmedel till hamnförbättring utan annat vilkor, än att anslaget användes väl för det uppgifna ändamålet, såsom det skedde vid många andra anslag, då det gälde att främja ett ur nationel synpunkt godt ändamål; att, om emellertid understöd i sådan form icke skulle kunna genomföras, Kongl. Maj:ts befallningshafvande ville tillstyrka, att åtminstone sådan lättnad måtte beredas fiskeläge för anslags erhållande till hamnförbättring, som den af doktor Ljungman gjorda hemställan afsåge.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kristianstads län*, som hemställt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måtte tillstyrka den föreliggande framställningen, hade anført, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade en rik erfarenhet af de svårigheter, som befolkningen vid fiskelägena måste öfvervinna, samt de för densamma betydande uppoffringar af penningar och arbete, som den måst ikläda sig, då det varit fråga om att i och för tilltänkt hamnbyggnad åstadkomma tredjedelen af beräknade kostnaden därför; att de kommuner, hvartill fiskelägena hörde, visserligen i allmänhet iklädt sig ansvaret såväl för bekostandet af denna tredjedel som ock för det framtida underhållet af hamnbyggnaden, men torde sådant i regel hafva skett först efter det fiskarebefolkningen anskaffat sådan undergaranti, att kommunerna ansett sig icke

löpa någon risk genom de åtagna förbindelserna; att, på det icke den lättnad, som genom den föreslagna förändringen i villkoren för anslagets åtnjutande vore afsedd att beredas befolkningen vid fiskelägena, måtte blifva illusorisk, icke heller vid anslagets beviljande borde uppställas för stränga föreskrifter rörande garanti för hamnbyggnadernas framtida underhåll, utan staten åtnöja sig med förbindelse af hamnintressenterna sjelfva beträffande framtida underhållet.

Kongl. Maj:t befallningshafvande i *Malmöhus och Blekinge län* hade yttrat sig i hufvudsak lika med Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kristianstads län*.

Af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kalmar län* hade anförts, att de af doktor Ljungman framhållna omständigheter väl ej egde sin fulla motsvarighet i förhållandena inom Kalmar län, hvarest fiske hufvudsakligen öfvades såsom binäring af den jordbrukande befolkningen, men kunde dock betraktas såsom tillämpligt å de mindre landthamnar, som för ortens näringslif i allmänhet mångenstädes vore behöfliga, särskildt å Öland; att det vore otvifvelaktigt och af erfarenheten bekräftadt, att det af doktor Ljungman angifna villkoret i många fall utgjorde ett väsentligt hinder för afhjelpande af bristen å hamnar, men att erfarenheten, äfven hvad särskildt beträffade Öland, ådagalagt, att i lika hög grad hinder för vinnande af delaktighet i omförmälda anslag mötte i svårigheten att åstadkomma nöjaktig säkerhet för hamnbyggnaders framtida underhåll.

Af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Gotlands län* hade slutligen uttalats, att behovet af förbättring i fiskehamnarna inom länet, särskildt för att göra dem ändamålsenliga för laxfisket, hvilket erfordrade däckade och mera djupgående farkoster än de vanligen brukade båtarna, vore ådagalagdt, men att försättandet af en del redan befintliga hamnar uti ändamålsenligt skick kräfde stora summor, hvarför det vore sannolikt, att, om minst en tredjedel af anläggningskostnaden skulle betalas af fiskarena sjelfva, någon förbättring af hamnarne icke på länge kunde åstadkommas; äfvensom att det till följd häraf vore önskligt, om statsbidrag till dessa arbeten kunde lemnas på sätt doktor Ljungman föreslagit, hvaremot Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, att såsom vilkor derfor borde fordras full säkerhet för framtida underhåll af hamnbyggnad.

Af hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla förenämnda län sålunda anført framginge, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidare anført, att ett stort behof ansåges föreligga af förändring uti nu gällande vilkor i afseende å beviljande af statsunderstöd för anläggning

af fiske- och andra mindre hamnar vid den öppna kusten såväl beträffande understödets storlek som ock i fråga om underhållet af dylika hamnanläggningar.

Derefter hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redogjort för förhållandena uti ifrågavarande hänseenden i Norge och Danmark och dervid anförde:

»För att blifva i tillfälle att jemföra föreskrifterna rörande fiskehamnar i Sverige med grannländerna Norge och Danmark har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förskaffat sig del af de bestämmelser, som uti detta hänseende derstädes gälla, och framgår häraf, att i *Norge* icke förefinnas bestämda föreskrifter, gällande för förhållandet emellan statsbidraget och enskilda eller kommunala tillskott vid hamnanläggningar, utan är detta förhållande vid hvarje särskildt fall beroende af Stortingets beslut; att i fråga om medlens åvägbringande sådant eger rum på två olika sätt i landets sydliga och i landets vestliga och nordliga delar, i det att å sträckan mellan svenska gränsen och till och med Stavangers amt hamnarna byggas hufvudsakligen för statsmedel med större eller mindre bidrag af privata eller kommuner, hvilka bidrag såsom regel utgjort tio procent af anläggningskostnaden, men i särskilda fall uppgått till tjugufem procent, under det att stundom bidragen inskränkt sig till en och en half till två procent, äfvensom att å landets vestliga och nordliga kuster genom lag af den 24 maj 1873 är inrättad en särskild, under statens förvaltning stående hamnfond, hvars medel uteslutande skola användas för hamnbyggnader inom de å kusten belägna fiskedistriktena; att denna fonds intäkter bestå af s. k. fisketionde, som erlägges genom olika afgifter, hvilka för perioden 1874 till den 30 juni 1896 inbragt tillsammans 7,254,428 kronor 7 öre; att hvarje särskildt hamnarbete förelägges Stortinget, som i regel bestämmer bidraget från statsverket till två tredjedelar och af hamnfonden till en tredjedel; att i afseende å hamnunderhållet denna fråga i Norge är olöst, men att för närvarande, och så länge större och sammanhängande arbeten utföras inom distrikten, hamnanläggningarna underhållas på statsverkets eller statsverkets och hamnfondens bekostnad på det sätt, att uppkommande skador afhjelpas genom statens distriktsingenjör af medel från allmänna underhållsmedel, hvilka årligen beviljas af Stortinget eller ock, derest skadorna äro omfattande, göras till föremål för särskildt anslag af stortinget.»

»I *Danmark* hafva särskilda föreskrifter meddelats af inrikesministeriet för beviljande af statsunderstöd vid anläggning af båthamnar, och hafva i allmänhet dessa föreskrifter varit gällande vid anvisande

af statsbidrag af ifrågavarande art, hvilka föreskrifter hufvudsakligen innefatta bestämmelse derom, att statsunderstöd beviljas såsom lån med en ringa årlig amortering och emot låg ränta eller vid särdeles bevekande omständigheter räntefritt antingen helt och hållet eller för ett visst antal år; att hamnanläggningen utföres under kontroll af offentlig myndighet; att hamninkomsterna skola i första rummet användas till lånets amortering, samt att hvad af inkomsterna kan återstå skall afsättas till betäckande af kostnaderna för hamnunderhållet; att i brist af antaglig säkerhet härför vederbörande amts- eller sockenkommuner måste åtaga sig att, derest hamnens behöriga underhåll icke kan bekostas af hamnens egna medel, tillskjuta erforderligt belopp af kommunens kassa; att, om vederbörande kommunala förvaltningsmyndighet icke vill åtaga sig de bestämda vilkoren, låneunderstödet ej beviljas, med mindre än att lånesökandena kunna på annat sätt ställa antaglig säkerhet såväl för lånets användning som för hamnens underhåll.»

Af dessa redogörelser för vilkoren vid beviljande af understöd till hamnanläggningar syntes framgå, att i Norge bidrag af enskilda eller kommuner måste vara att påräkna, om ock stundom i mindre omfattning, såväl vid anläggningen som i fråga om underhållet, hvaremot i Danmark dylikt bidrag utgjorde ett oeftergifligt vilkor för statsunderstöd.

Att den af doktor Ljungman väckta fråga vore af stor betydelse för fiskerinäringen och därför förtjent af allt afseende, syntes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen otvifvelaktigt; men då densamma nära sammanhänge med vilkoren för fiskehamnars underhåll, ansåge styrelsen båda dessa frågor böra i ett samband behandlas.

På sätt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla ofvan omförmälda län, utom Gotlands, framhållit, mötte för delegarne uti fiskehamnar stor svårighet att anskaffa erforderlig säkerhet för hamnarnas underhåll. Men utan dylik underhållsskyldighet lärde erfarenheten, att staten i allmänhet icke kunde påräkna, att dylika anläggningar, som genom anslag befrämjades, skulle bibehållas i ett för anläggningens ändamål fullgodt skick, såvida staten icke dervid beredde sig på att sjelf ombesörja underhållet, der sådant bruste. I annat fall skulle statens uppoffringar för dessa byggnader ofta inom längre eller kortare tid visa sig ändamålslösa.

Statsbidrag anvisades till icke blott fiskehamnar, utan äfven till hamnar, afsedda för underlättande af annan näring än fiskerinäringen, och det kunde mången gång vara förenadt med vanskligheter att afgöra, huruvida anläggning vore att anse såsom fiskehamn eller ej.

Såsom exempel härå hade styrelsen omnämnt, huruledes vid åtskilliga fiskelägen börjat utveckla sig badortsrörelse, hvilken sommartid å ett och annat ställe kunde anses medföra den hufvudsakliga trafiken, samt huruledes vid andra lägen i mer eller mindre grad idkades fraktfart, varfsrörelse, båtbyggeri och äfven annan större industriel rörelse.

Statsunderstöd hade förut flerstädes så att säga på försök lemnats för hamnar med mer eller mindre svagt byggnadssätt, men derigenom vunnit erfarenhet hade föranlett användning af väsentligt starkare och således äfven dyrbarare byggnadssätt än förut; och det torde ännu vara oafgjordt, huruvida man icke å vissa kuststräckor måste tänka sig dyrbarare konstruktioner än de nu brukliga för att nå målet, d. v. s. säker hamn.

Slutligen hade med fiskerinäringens utveckling följt sådan förändring af deri använd fartygsmateriel, att den kräfde väsentligt större djup och utrymme än den äldre materielen, och härtill måste hänsyn tagas vid ombyggnad af förutvarande eller anläggning af nya hamnar äfven å platser, der fiske idkats med den svagare materielen.

Dessa anförda omständigheter tillsammans med de å senaste åren stegrade arbets- och materialpris gjorde hamnanläggningarne väsentligt dyrare än då understöd för sådana arbeten först började meddelas, och dermed hade ock följt ökad svårighet för intressenter att anskaffa tillskott till byggnadskostnaden i samma proportion som förut eller till en tredjedel af beräknad kostnad.

En följd häraf torde äfven vara, att staten hädanefter icke kunde eller borde bekosta dyrbara hamnanläggningar så nära intill hvarandra, som kunnat ske, då man nöjt sig med jmförelsevis billiga anordningar, utan måste inskränka sig till hamnarnas anordnande på något större afstånd från hvarandra, hvilket för fiskets tillgodoseende äfven torde vara fullt tillräckligt, blott de förlades der de kunde ega bestånd och hvarest till hamnen hörande utrymme å land vore beredt för såväl bosättning som för skötsel af fiskeredskap och fiskeprodukter, och kunde hamnarne i sådant fall göras väsentligt starkare och rymligare, än om krafterna skulle splittras på flere småhamnar.

Häri genom ökades äfven fiskelägenas ekonomiska krafter, såväl genom ökade hamnpenningar som genom ökad fiskebefolkning.

Gifvet vore, att vid äfven en varsam tillämpning af denna åsigt icke kunde af enskilde påräknas fullt samma offervillighet som vid ett vidsträcktare tillmötesgående af de enskilda intressena; och såväl häraf som med hänsyn till angelägenheten af starkt, d. v. s. dyrbart bygg-

nadssätt kunde, enligt styrelsens åsigt, stöd hemtas för ett proportionsvis högre bidrag af statsmedel än förut till anläggning af företrädesvis fiskehamnar.

Men härmed sammanhängde äfven, anför styrelsen vidare, den ej mindre viktiga frågan om fullbordade hamnarbetens framtida underhåll. Der hamnar anlades vid öppen kust och således bildades medelst vågbrytare eller hamnarmar, omslutande ett större eller mindre vattenområde utmed kusten, vore de utsatta dels för oberäkneliga påkännningar af våldsamt sjögång, dels för uppgrundning genom slam, som medfördes af de vid kusterna existerande, allt för litet kända hafsströmmarna, och vore därför underhållet af sådana hamnar förenadt med en knappast beräknelig risk, hvilken dock kunde i väsentlig mån nedbringas genom skyndsamt och ändamålsenligt botande af uppkommande småskador samt genom åtgärder till förebyggande af börjande uppgrundningars fortgång.

Genom påpasslighet vid afhjelpande af uppkommande skador kunde nemligen dessa afvärjas eller deras botande åstadkommas för ringa kostnad. Och häraf förklarades nu den stora betydelse, som låge i underhållsskyldighetens bindande vid de närboende eller vid kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, emedan det egna intresset kraftigt manade dem till påpassligt arbete.

I allmänhet hade skyldigheten att underhålla hamnar reglerats genom intressenternas åtagande i de kontrakt, som upprättades beträffande statsbidraget till hamnbyggnaden. Vid och efter dennas fullbordande hade emellertid personalombyten inom tillhörande fiskeläge alltid egt rum, och för öfrigt kunde ett dylikt kontrakt med en icke fastighetsegande befolkning knappast vara bindande för en lång framtid. Af denna anledning och då erfarenheten visat, att underhållet flerstädes lemnade mycket öfrigt att önska och att exempelvis underhållsskyldigheten icke kunnat trots kontraktsförbindelse derom uttagas, samt styrelsen föreställt sig ej mindre att de, som egde jord och fisken invid fiskelägena, kunde hemta direkt vinst eller värdeförhöjning å sin egendom genom lämplig hamnanläggning, än ock att hushållningssällskap och kommuner samt företrädesvis landsting borde vara intresserade af hvad som erfordrades för fiskerinäringens utveckling inom sin ort och därför kunde finnas benägna att ikläda sig förbindelser beträffande hamnars underhåll, hade styrelsen den 15 juni 1896 vid afgifvande af förslag till fördelning af 1896 och 1897 årens fonder hemställt om fästande vid två anslag af fordran på underhållsförbindelser af natur att varda för framtiden betryggande; och den 24 juli 1896

hade Kongl. Maj:t i enlighet dermed beslutit. Denna fordran föranledde då visserligen, att de båda anslagen ej kunde af intressenterna tillgodogöras, men under år 1897 hade genom vederbörande sockenkommuns beslut detta hinder undanröjts för ett af företagen, som nu vore snart färdigt.

I flere andra fall, som förekommit på senare tider före år 1896, funnes äfven sockenkommuners garanti för hamnars framtida underhåll.

Om emellertid staten kraftigare än hittills skulle understödja mindre och företrädesvis fiskehamnars anläggning, kunde och borde detta, enligt styrelsens åsigt, icke ske utan att, på sätt på senare åren egt rum, betryggande säkerhet förefunnes för underhållet; och derest, på sätt de fleste af Kongl. Maj:ts ofvannämnde befallningshafvande anført, detta icke kunde vinnas genom vederbörande hushållningssällskap och landsting, torde knappast återstå annat val än att detsamma, i hvad det rörde hamnarmar och djupets uppehållande, öfvertoges af staten, och att kostnaderna därför bestriddes dels med statsmedel, dels ur en för hvarje län samlad fond, bildad antingen genom dels hamnafgifter, uttagna från dem, som begagnade hamnen, dels afsättning till densamma af exempelvis någon andel af de afgifter, hvilka nu utginge till samma läns hushållningssällskap och landsting, eller genom annan på indirekt väg uttagen skatt.

Ett ytterligare oeftergifligt vilkor för höjdt statsbidrag vid hamnanläggning torde dock, anför styrelsen slutligen, böra föreskrivas, nemligen att hamnen med tillräckligt jordområde för förvarande och torkning af fiskeredskap samt för lastning, lossning och magasinering af gods skulle anses såsom inrättning för allmänt behof, och fråga om ersättning till vederbörande egare för egendoms afstående vara i behörig ordning afgjord, innan statsbidraget utbetalades. I annat fall skulle hamnen icke blott öka jordens värde för grundegaren, utan i sjelfva verket blifva hans enskilda egendom, möjligen till skada för fiskeribefolkningen.

På grund af hvad styrelsen sålunda anført hade styrelsen hemställt, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen den ändring uti de af Riksdagen enligt dess skrifvelse den 27 april 1881 (n:r 69) stadgade allmänna vilkor för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag, att i mom. 3 af samma vilkor infördes det tillägg, att anslag utan återbetalningsskyldighet kunde i fråga om mindre och företrädesvis fiskehamnar af Kongl. Maj:t bestämmas till nio tiondedelar af beräknade kostnaden, dock med vilkor att betryggande säkerhet för framtida

underhållet af sådan hamnanläggning ställes, samt att hamnen med tillräckligt jordområde afsattes för allmänt behof.

Efter att hafva meddelat bestämmelserna i mom. 3 af Riksdagens förberörda skrifvelse den 27 april 1881 har departementschefen för egen del yttrat:

»Att en ändring af dessa bestämmelser erfordras beträffande mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, synes mig framgå af den förebragta utredningen. Vid anläggandet af fiskehamnarne i det sydliga Norge, hvilka hamnar torde lemna många jemförelsepunkter med en stor del af de svenska fiskehamnarne, har man såsom regel icke fordrat större tillskott af privata eller kommuner än en tiondedel af anläggningskostnaden. Någon gång har man fordrat en fjerdedel af kostnaden, men i stället har man understundom nöjt sig med allenast en och en half till två procent af kostnaden. I jemförelse härmed synes det mig vara en alltför sträng bestämmelse, att i Sverige från privat håll i hvarje fall måste tillskjutas minst en tredjedel af anläggningskostnaden. Utredningen visar, att månget företag af obestriddig nytta till följd af denna bestämmelse icke kunnat komma till utförande. Men för många af de små samhällen, om hvilka här närmast är fråga, är det en lifsfråga att få en hamnbyggnad eller en hamnförbättring till stånd. Om man då ordnar saken så, att man såsom *minimum* för det enskilda bidraget fordrar hvad som i det sydliga Norge är *regel*, eller en tiondedel, torde man icke hafva gått längre än det verkliga behofvet kräfver.

Svårare synes mig frågan om krafvet på betryggande säkerhet för det framtida underhållet af ifrågakommande hamnanläggning. Enligt mom. 12 af 1881 års bestämmelser skola med statsmedel understödda dylika arbeten af den eller dem, som bekommit understödet, underhållas intilldess underhållsskyldigheten kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats. Flertalet af Eders Kongl. Maj:ts i ärendet hörda befallningshafvande hafva påvisat, att fordran på betryggande säkerhet för fullgörandet af denna underhållsskyldighet verkar såsom ett afgörande hinder mot företag, som eljest skolat kunna utföras, och äfven väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framhållit, att anläggningar af denna orsak dels fördröjts och dels måst helt och hållet inställas. Å andra sidan måste jag gifva styrelsen rätt deruti, att man redan vid lemmandet af statsunderstöd för en hamnanläggning af ifrågavarande beskaffenhet måste hafva tillräcklig trygghet för, att uppkommande försämring af hamnen genom skada af sjögång eller igenslamning i rätt tid behörigen afhjelpes. Otvifvelaktigt vore det af stor nytta, om man kunde, der andra medel tryta, besörja

detta underhåll med statsmedel eller från en sådan inom hvarje län genom hamnafgifter eller annorledes bildad fond, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydts; men jag anser mig åtminstone icke för närvarande kunna väcka förslag om några åtgärder i denna riktning. Vid sådant förhållande återstår intet annat än att fordra den garanti, som af styrelsen föreslagits; och synes det då ock vara af skälig försigtighet påkalladt att äfven såsom vilkor för beviljad anslags lyftande föreskrifva, att intressenterna skola ådagalägga, att sjelfva området för hamnen äfvensom ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrivas, tillräckligt område å land blifvit, till undvikande af de af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydda olägenheter för det gemensamma behovet afskilda.»

Hvad i detta ärende blifvit upplyst synes utskottet ådagalägga önskvärdheten af att staten kraftigare än hittills understödjer anläggning och ombyggnad af mindre hamnar och företrädesvis fiskehamnar. Särskildt med anledning af den under senare tid väsentligt ökade kostnaden för anordnande af sådana hamnar på ett sätt, som fullt motsvarar behovet, torde det statsbidrag till två tredjedelar af kostnaden, som enligt nuvarande bestämmelser kan af fonden beviljas, i många fall vara otillräckligt för att möjliggöra utförandet af dylika företag, äfven der desamma otvifvelaktigt skulle blifva till stor nytta för orten. På grund häraf tvekar utskottet icke att förorda sådan ändring i gällande stadganden, att statsbidrag för omförmälda ändamål skulle kunna utgå med nio tiondedelar af den beräknade kostnaden. Ett oeftergifligt vilkor för medgifvande af sådan höjning i statsanslagen anser utskottet dock vara, att frågan om framtida underhållet af de hamnar, för hvilka statsunderstöd sålunda åtnjutits, varder på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Enligt nu gällande bestämmelser skola de med allmänna medel understödda arbeten af förevarande slag underhållas af den eller dem, som bekommit understödet, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats. Enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upplyst, hafva emellertid de underhållsförbindelser, som vederbörande intressenter med anledning häraf afgifvit, i många fall visat sig icke innefatta betryggande säkerhet för anläggningens framtida vidmagthållande, och derjemte har af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i flera län med styrka framhållits, hurusom stora och ofta oöfvervinneliga svårigheter mötte för anskaffande af den nu fordrade garantien i be-

rörda hänseende. En mera tillfredsställande anordning till beredande af säkerhet för hamnarbetens underhåll synes därför af behovet påkallad; men ehuru såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som vederbörande departementschef uttalat sig för åtgärder i denna riktning, har dock ej något genomfördt förslag härom blifvit för Riksdagen framlagdt. Kongl. Maj:ts proposition inskränker sig nemligen, i hvad den afser förevarande fråga, till uppställande af det vilkor för det förhöjda statsbidragets utgående, att betryggande säkerhet lemnas för det framtida underhållet, men angifver deremot icke närmare denna säkerhets beskaffenhet och anvisar ej heller någon utväg, på hvilken densamma skulle kunna med mindre svårighet, än nu visat sig vara fallet, af vederbörande åstadkommas. Det synes emellertid utskottet, att ett försök till lösningen af denna viktiga fråga borde göras, och tillåter sig utskottet att i sådant syfte nu framställa förslag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har påpekat den stora betydelse, som ligger deruti, att beträffande de anläggningar, som nu äro i fråga, underhållsskyldigheten är bunden vid de närboende eller kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse. Vid hamnanläggningar uppkommande skador kunna nemligen ofta för en jemförelsevis ringa kostnad afvärjas eller botas, för så vidt åtgärder för ändamålet i god tid vidtagas; och den uppmärksamhet samt det påpassliga arbete, som sålunda erfordras, kan icke förväntas utan att enskilde eller kommuner i orterna äro af eget intresse dertill manade. Med afseende härå kan det ej synas lämpligt, att staten, på sätt ifrågasatt blifvit, skulle öfvertaga underhållet af omförmälda anläggningar. Deremot skulle det enligt utskottets mening vara synnerligen fördelaktigt, om ansvaret härför komme att hvila på vederbörande landsting. För detta ändamåls vinnande torde dock erfordras, att särskilda medel till bestridande af underhållskostnaderna ställas till landstingets förfogande. I sådant afseende har utskottet tänkt sig, att af statsanslaget, som, enligt hvad ofvan förordats, skulle kunna utgå med $\frac{1}{10}$ af den beräknade kostnaden för företaget, endast $\frac{7}{10}$ skulle få användas för arbetets utförande, hvar emot återstående $\frac{3}{10}$ af anslaget borde afsättas till en under vederbörande landstings förvaltning stäld hamnfond, till hvilken jemväl skulle ingå viss del af de afgifter, som komme att upptagas för hamnens begagnande. Fondens tillgångar skulle få användas för det behöriga underhållet af dessa hamnar; och då landstinget sålunda, der det åtog sig underhållsskyldigheten, väl i allmänhet icke komme att betungas med särskilda utgifter härför, torde man hafva skäl antaga, att landstinget icke skulle vägra att förbinda sig ansvara för underhållet af

sådana hamnauläggningar, hvilkas åstadkommande befundes vara af verklig vigt och betydelse för orterna. Genom den pröfning, som landstingen sålunda komme att utföra å inkommande ansökningar om statsbidrag för hamnauläggningar, skulle man tillika vinna ökad säkerhet därför, att sådant bidrag endast komme att utgå till företag af otvifvelaktig nytta.

För intressenterna i företaget måste, enligt hvad i ärendet blifvit upplyst, deras fritagande från underhållsskyldigheten innebära en fördel af stor betydelse, och äfven deras utgifter för arbetet skulle efter det nu förordade förslaget i någon mån minskas. Statens bidrag till sjelfva utförandet af arbetet skulle nemligen, i stället för det nuvarande beloppet af högst $\frac{2}{3}$ utaf den beräknade kostnaden, kunna utgå med $\frac{1}{7}$ af samma kostnad. Återstående andel af kostnaden, som enligt redan gällande bestämmelser skulle genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag af intressenterna bestridas, torde icke blifva för dem alltför betungande.

Jemte nu omförmälda bestämmelser angående hamnauläggningens framtida underhåll anser sig utskottet böra, på de i statsrådsprotokollet anförda skäl, tillstyrka det af Kongl. Maj:t föreslagna vilkoret om verkställd afsöndring för gemensamt behof af såväl sjelfva hamnområdet som erforderligt område i land.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må besluta, att de med afseende å de här ofvan i detta utlåtande omförmälda statsbidrag meddelade allmänna vilkor och föreskrifter, hvilka finnas intagna i Riksdagens skrivelser till Konungen den 27 april 1881 (n:o 69), den 11 juni 1883 (n:o 67), den 7 maj 1889 (n:o 43) och den 30 april 1897 (n:o 52), fortfarande skola blifva gällande, endast med den ändring, att för mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, anslag utan återbetalningsskyldighet må af Kongl. Maj:t bestämmas till nio tiondedelar af den beräknade kostnaden, af hvilket statsanslag likväl endast sju niondedelar må kunna användas till arbetets utförande, hvaremot återstående två niondedelar af anslaget skola afsättas till en under vederbörande landstings egen förvaltning ställd hamnfond, till hvilken jemväl må, efter Kongl. Maj:ts bestämmande, inflyta viss andel af afgifter, upptagna

för hamnens begagnande; skolande före utlemnandet af någon del af statsanslaget vara styrkt, *dels* att vederbörande landsting åtagit sig att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden, för hvilket underhåll ofvan omförmälda fond må anlitas, *dels ock* att ej mindre sjelfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behovet afsöndrade.

5:o.

Från ett af de i punkten 4:o berörda vilkor har Kongl. Maj:t uti en den 18 nästlidne mars till Riksdagen aflåten proposition (n:o 86) för särskildt fall föreslagit undantag.

I denna proposition har nemligen Kongl. Maj:t under åberopande af propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för nämnda dag föreslagit Riksdagen medgifva, att till anläggning af *väg inom Vesterbottens län mellan Tärna och sjön Öfver-Uman och mellan Stora Umevattnet och riksgränsen* anslag må under i statsrådsprotokollet angifvet vilkor kunna från af Riksdagen till vägbyggnader beviljade medel anvisas utan iakttagande af det för vägbyggnadsfondens anlitage i allmänhet stadgade vilkor, att statsbidraget icke må utgå med högre belopp än två tredjedelar af den för väganläggningen beräknade kostnaden.

Af åberopade statsrådsprotokollet inhemtas, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län i skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 30 november 1896 meddelat, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom utslag den 24 juli 1896 förpligtat de väghållningsskyldige i Tärna sockens väghållningsdistrikt, att derest allmän väg komme att med statsmedel, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af kaptenen i väg- och vattenbyggnadscorpsen Fridolf Wijnblad uppgjort förslag, byggas från nuvarande kyrkoplatsen i Tärna söder om Laisotjaur till Krokfors och vidare till Umfors samt från lämplig punkt vid Stora Umevattnet i närheten af Umbugten till gränsen mot konungariket Norge, för framtiden underhålla samma väg till den bredd, som i förslaget upptagits, eller 3,6 meter, samt att af skäl, som i skrifvelsen närmare angifvits, Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke ansett sig kunna förpligta de väghållningsskyldige att till någon del bekosta vägens byggande, utan att Kongl. Maj:ts befallningshafvande tänkt sig, att med anledning af

de säregna förhållanden, som rörande denna vägfråga vore gällande, och den stora betydelse, vägen skulle få för en vidsträckt del af länets fjellbygd, anslag skulle kunna af staten erhållas till hela anläggningskostnaden.

Enligt en vid skrifvelsen fogad, af kaptenen Wijnblad upprättad och af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen granskad plan för det ifrågasatta vägbyggnadsföretaget beräknades detsamma kosta 122,700 kronor.

Till stöd för berörda framställning hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande anfört, bland annat, följande:

Sedan äldsta tider hade hufvudkommunikationsleden mellan Vesterbottens läns lappmark och Norge gått från Stensele öfver Tärna till Mo handelsplats vid norska kusten. Visserligen funnes inom länet, nästan uteslutande för vintertrafiken, två andra förbindelseleder med Norge, nemligen en från Sorsele kyrka öfver Gautsträsks kapell och Bonäs (vid riksröset n:o 224) till Krogstraud och Mo i Norge samt en från Vilhelmina kyrka öfver Fattmomakks kapell till Stenerbomslien (mellan riksrösen n:o 206 och 207) genom Hatfjelddalen till Mosiöen i Norge, men dessa linier vore dock ingalunda af den betydelse, som den förstnämnda linien öfver Tärna och Umbugten.

Denna led, som i allmänhet följde Umans vattendrag till riksgränsen och derefter Tveraaen till Mo, utgjorde, såsom antydts, hufvudförbindelsen mellan Vesterbottens län och Nordlands amt. Redan år 1871 hade dåvarande distriktschefen R. Schough ingifvit förslag till anläggning af fullständig och sammanhängande sommarväg från Stensele kyrka till riksgränsen vid Umbugten. År 1880 förklarade emellertid Kongl. Maj:t, att såväl detta som åtskilliga andra förslag till fullständiga vägförbindelser från både Vesterbottens och Norrbottens län till riksgränsen mot Norge icke för det dåvarande kunde till vidare åtgärd föranleda. Distriktschefen Schough hade emellertid redan i november samma år varit färdig med ett förslag till vintervägsanläggning från Tärna kyrka till riksgränsen vid Umbugten, uti hvilket förslag ingått äfven uppförandet af en fjellstuga vid Strimasund på Öfver-Umans norra strand. Detta förslag till vinterväg godkändes år 1881 af Kongl. Maj:t, som derjemte anvisade statsmedel för dess genomförande, sedan Tärna kapellbor förklarat sig villiga att, så godt sig göra låte och efter yttersta förmåga, söka fullgöra underhållet af vägen och fjellstugan; och utfördes arbetet mot åtnjutande af det anslagna beloppet af Tärna kapellbor, så att detsamma afsynades år 1883.

Sistnämnda år hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnat dåvarande distriktschefen, numera generaldirektören L. Berg att upprätta

förslag till vintervägsanläggning mellan Tärna kyrka och Luspen i närheten af Stensele kyrka, dit landsväg från residensstaden och andra platser inom länet ledde. Ett dylikt förslag aflemnades redan 1884 och godkändes af Kongl. Maj:ts påföljande år, då äfven nödiga medel för dess genomförande anvisades, med vilkor att Tärna och Stensele sockenbor förklarade sig villiga att kostnadsfritt afstå mark för vägens framdragande och för framtiden underhålla densamma. Först år 1889 afsynades och godkändes detta arbete.

Med anordnandet af vintervägsförbindelse mellan Stensele och riksgränsen vid Umbugten hade ett första steg tagits från svensk sida till upphjelpande af här ifrågavarande kommunikationsled mellan de förenade rikena. Huru otillfredsställande en dylik vinterväg än kunde vara i jemförelse med en vägganläggning för bruk hela året om, hade dock trafiken efter dess tillkomst väsentligen ökat. Detta förhållande jemte befolkningens oafbrutna tillväxt inom den fjellbyggd, för hvilken vägen vore till gagn, påfordrade ytterligare utveckling af denna kommunikationsled, som vore till nytta icke allenast för Stensele och Tärna kommuner, utan äfven, på sätt Kongl. Maj:ts befallningshafvande närmare påvisat, för vissa delar af Sorsele och Vilhelmina. Från norsk sida hade kostnader icke sparats för att uppmuntra till förbättring af ifrågavarande kommunikationsled. Vid riksgränsen mötte nemligen fullständig och god landsväg till Mo, trafikabel således både vinter och sommar. Afståndet från Stensele kyrka till riksgränsen vore emellertid så långt, att för de stora kostnadernas skull man icke kunde annat än så småningom genomföra anläggningen af fullständig vägförbindelse mellan dessa punkter, särskildt då befolkningen i de i flera afseenden vanlottade orter, hvarigenom den skulle framgå, måste för framtiden underhålla densamma. Dess förmåga dertill vore för närvarande visserligen ringa, men den förbättrades dock mer och mer.

För att taga det första och nödvändigaste steget till fullständigt ordnande af ifrågavarande trafikled hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnat om undersökning af sträckan från Tärna kyrkoplats till Krokfors och vidare till Umfors samt från lämplig punkt vid Stora Umevattnet i närheten af Umbugten till norska gränsen, der landsvägen å norska sidan mötte, äfvensom efter vederbörandes hörande medelat ofvan angifna utslag angående underhållet af denna väg, derest densamma komme till stånd. Med anläggandet deraf skulle en vigtig länk af kommunikationsleden Stensele—Umbugten—Mo blifva fullständigt ordnad, hvarigenom trafiken, särskildt mellan Tärna kommun och Mo, komme att i hög grad utvecklas, då den kunde beqvämt

upprätthållas äfven sommartiden med tillhjälp af båtfärd å de stora sjöarna Gentajaur och Stora Umevattnet. För att utveckla trafikleden på ett fullständigt sätt vore likväl önskvärdt, att trafiken å sistnämnda vatten blefve besörjdt medelst en mindre ångbåt, och man finge antaga, att köpmannaintresset i Mo skulle anse med sin fördel förenligt att upprätta denna ångbåtstrafik, då förbättrade vägförhållanden inom svenska fjellbygden dertill inbjöde.

En annan vigtig länk i den här behandlade kommunikationsleden vore genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utslag den 5 augusti 1896 bestämd till anläggning mot åtnjutande i vanlig ordning af statsbidrag till två tredjedelar af kostnaden, nemligen från Stensele kyrka med bro öfver Uman till Långvattnets by. Då denna väg vore särskildt för trafiken inom en del af Stensele socken af allra största betydelse och fördenskull af befolkningen mycket efterlängtd, torde den ganska snart komma till utförande.

Derjemte hade samtidigt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande beslut fattats om byggande af en biväg från Skarfsjöby, belägen i en folkrik trakt inom södra delen af Stensele socken, till lämplig anknytningspunkt å ofvan angifna väg mellan Stensele kyrka och Långvattnet. Denna biväg, i synnerhet då den i en framtid utdroges söderut till Lycksele och Vilhelmina socknar, komme i icke oväsentlig mån att bidraga till ökning af trafiken på Norge.

Trafiken från Vesterbottens läns lappmarker till Nordlands amt i Norge sammandroges sålunda från olika håll till den ifrågasatta vägen från Tärna öfver Umbugten. Allt eftersom befolkningen inom dessa trakter ökats och utvecklingen gått framåt, hade också behovet att få denna trafikled fullständigt ordnad gjort sig mer och mer gällande, likasom å andra sidan bättre ordnade kommunikationer skulle kraftigt bidraga till berörda traktens än ytterligare utveckling och förkofran.

Orsaken till att befolkningen i dessa bygder i ganska stor utsträckning vände sig till Norge för försäljningen af sina produkter och uppköpande af sina förnödenheter låge i främsta rummet deri, att norska handelsplatser vore närmare belägna än svenska, en omständighet, som vid landsvägstransporter naturligtvis vore af största betydelse. Visserligen funnes handlande vid alla kyrkoplatser i de öfre lappmarkssocknarna, men till följd af de långa transportererna från närmaste jernvägsstation eller hamn å svenska sidan vore de varor dessa utbjöde så fördyrade, att betydligt billigare pris erhöles i Norge. Af minsta betydelse vore heller icke det förhållandet, att befolkningen

hade lättare afsättning i Norge för sina produkter, som till stor del bestode af smör och andra ladugårdsalster och der betingade högre pris, än om de skulle utföras i den svenska marknaden.

För att visa storleken af den trafik och varuomsättning, som egde rum å vägen öfver Umbugten, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande förskaffat sig uppgift derom från handlanden L. A. Meijer i Mo, hvilken hade den största handeln med befolkningen å svenska sidan. Denna uppgift, som visar en omsättning på 110,880 kronor för varor förda i båda riktningarna, afsåge visserligen året 1887—1888, men någon senare funnes icke att tillgå. Uti bref till Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade bemälda Meijer, med öfverlemnande af uppgiften, framhållit, att trafiken efter berörda år visserligen ett par år nedgått under hvad tabellen angäfvde, men i öfrigt varit större och i det stora hela visat tendens till stigning.

Vidare hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande angående trafiken å denna kommunikationsled förskaffat sig uppgifter dels från Norge, hvilka under en följd af år derstädes samlats, och dels från Strimasund å svenskö sidan för år 1894. Af den från Norge erhållna tabellen framginge, att trafiken från år 1883 varit i ständigt stigande till år 1889, då den uppgått till 1,449 personer och 1,369 lass varor. Derefter hade trafiken nedgått något, men ånyo stigit och år 1893 uppnått 1,652 personer och 1,391 lass varor. Sistnämnda år inträffade missväxt i lappmarken, hvars befolkning därför varit hänvisad att i Norge köpa spanmål och andra lifsförnödenheter. Ett sådant år måste en användbar kommunikationsled anses såsom en välsignelse för dessa trakter, hvilkas befolkning derförutan skulle vara hemfallen åt den svåraste nöd. Efter berörda år hade trafiken nedgått något, men redan år 1895 ånyo varit i stigande. För öfrigt vore vaxlingarne i trafiken under olika år beroende på, förutom andra orsaker, väderleksförhållandena under vintermånaderna och deraf uppkommande större eller mindre svårigheter att taga sig fram på vägarna. De under år 1894 å svenska sidan samlade uppgifterna visade mindre trafik än de norska, men detta berodde antagligen dels derpå, att de vore mindre noggrant förda, och dels derpå, att åtskilliga trafikanter icke besökt fjellstugan vid Strimasund, såsom belägen något på sidan om den vanliga vintervägen öfver Öfver-Uman, och sålunda icke kunnat antecknas af den person derstädes, hvilken haft Kongl. Maj:ts befallningshafvandes uppdrag att verkställa anteckningarna. Det syntes således, att trafiken öfver Umbugten till Norge redan nu vore ganska betydlig och komme att än vidare tilltaga. Om det därför vore af största vikt för befolkningen att erhålla ordent-

lig väg för sina förbindelser med Norge, vore det dock icke möjligt för de väghållningsskyldige inom Tärna kommun, som utgjorde ett särskildt väghållningsdistrikt, att sjelfva förskaffa sig denna förmån eller ens bidraga till kostnaderna för vägens anläggande till följd af kommunens stora fattigdom. Taxeringsvärdet å fastigheterna inom Tärna kommun hade enligt 1895 års taxeringslängder nppgått till icke mer än 96,600 kronor, och den uppskattade inkomsten af kapital och arbete till 7,750 kronor, samt den på grund deraf uträknade bevillningen för fast egendom till 57 kronor 96 öre och för inkomst till 47 kronor 50 öre.

I förhållande till invånareantalet, som enligt senast tillgängliga uppgifter utgjorde 1,094 personer, deraf omkring 200 nomadiserande lappar, torde dessa siffror, utvisande kommunens tillgångar, få anses mycket låga. Hela antalet beskattningsbara fyrkar hade berörda år uppgått till endast 1,055, hvaraf framginge, huru betungande för kommunen uttaxerandet af hvarje tusental kronor vore.

Då härtill komme, att kommunen måste deltaga i nu omedelbart förestående ombyggnad af Skytteanska skolans hus och byggandet af ny kyrka, samt derjemte iklädt sig årligt bidrag till aflönande af en extra provinsialläkare, torde det vara uppenbart, att kommunen saknade förmåga att deltaga i en så dyrbar anläggning som ifrågavarande väg. Detta blefve så mycket mera tydligt, då man besinnade, att befolkningen i denna fjellbygd för sin utkomst vore nästan uteslutande hänvisad till boskapsskötsel, jakt och fiske, enär sädesodlingen sällan eller aldrig lemnade mogen skörd, och potatisskörden äfven ofta till följd af frost sloge fel.

Den för vägens byggande erforderliga marken hade dock kommunen å kommunalstämma den 11 oktober 1896 förbundit sig att kostnadsfritt upplåta. Kongl. Maj:ts befallninghafvande hade under dessa förhållanden hoppats, att statsanslag till hela anläggningskostnaden skulle kunna erhållas.

Uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 14 mars 1891 hade Riksdagen till svar å ett af Kongl. Maj:t gjordt förslag att, der Kongl. Maj:t pröfvade särskilda omständigheter sådant påkalla, bidrag från anslaget till väganläggningar och vägförbättringar måtte medgifvas till högre belopp än två tredjedelar af beräknade kostnaden, anført, att det syntes Riksdagen lämpligare att, om Kongl. Maj:t skulle finna det allmännas intresse fordra någon eller några särskilda väganläggningar, vid hvilkas utförande de enskilde skulle för mycket betungas genom att bidraga med en tredjedel af kostnaden, framställning gjordes till Riksdagen, att Kongl. Maj:t för det eller de

uppgifna företagen finge af den till väganläggningar anslagna fonden använda erforderliga belopp utan iakttagande af den i allmänhet gällande bestämmelsen om statsbidragets förhållande till kostnads-summan.

De förhållanden, som af Riksdagen blifvit förutsatta för en dylik framställning, syntes Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreligga beträffande nu ifrågavarande väganläggning. Endast genom statens kraftiga hand kunde detta vägföretag komma till stånd. Derigenom skulle icke blott denna del af den förnämsta trafikleden mellan länet och Nordlands amt blifva fullständigt ordnad, utan äfven en stor lättnad bringas den i dessa aflägsna och i många afseenden vanlottade trakter boende befolkningen i dess tryckta förhållanden, och en mycket betydelsefull insats till ytterligare utveckling och förbättring af dess ekonomiska ställning vara gjord.

Med återopande af hvad sålunda anförts hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande å Tärna socknemäns vägnar anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning derom, att allmän väg i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes ofvannerörda utslag måtte få på statens bekostnad byggas från Tärna kyrka till Krokfors och vidare till Umfors samt från lämplig punkt vid Stora Umevattnet till anknytning vid riksgränsen med den å norska sidan mötande vägen till Mo handelsplats i Norge.

Till följd af erhållen remiss å förevarande framställning hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 30 november 1897 afgifvit utlåtande och deruti anført:

I bref af den 6 september 1872 hade Kongl. Maj:t anbefalt nödiga undersökningar för såväl en hufvudväg för trafiken på Norge i omedelbar fortsättning af den numera fullbordade landsvägen efter Vindel elfvens norra strand fram till Sorsele kyrka, som ock för dithörande bivägar dels från Malå kyrka med anslutning till hufvudvägen vid Holmfors i Sorsele socken, dels från Bastuträsk i Stensele socken med anslutning till hufvudvägen vid Nedre Sandsele i Sorsele socken — alla dessa i Vesterbottens län — dels ock från Avaviken i Arvidsjaurns socken af Norrbottens län med anslutning till hufvudvägen vid Sorsele kyrka. Vederbörande undersökningsförrättare, som ansett underhållet af sommarvägar i fjellbygderna öfverstiga de väghållningsskyldiges krafter, afstyrkte visserligen utförandet af detta vägkomplex, tillstyrkande i dess ställe ordnande af vinterväg i Ume elfs dalgång, likasom sådan förut ordnats i Skellefte elfs dalgång; men

såsom betjenande lokaltrafiken och underlättande förbindelsen med den numera byggda norra stambanan hade dock till utförande kommit den förstnämnda bivägen mellan Holmfors och Malå, och förberedande åtgärder vidtagits för åtminstone vissa delar af den sistnämnda, eller bivägen mellan Sorsele och Avaviken. Ifrågasatt hade ock varit att såsom fullständig vinterväg ordna hufvudvägen mellan Sorsele och riksgränsen, hvilken skulle framgå i Vindelelfvens dalgång förbi Gautsträsks kapell och öfvertvåra riksgränsen vid röset n:o 224, för att genom Dunderlandsdalen framkomma till norska kusten vid Mo utmed Ranenfjord, i hvilken sträckning vinterväg förut begagnats, men ej heller denna anordning hade kommit till utförande.

Den beslutade vägen mellan Stensele och Långvattnet, hvilken enligt en numera reviderad arbetsplan skulle blifva 28,5 kilometer lång och kosta 157,000 kronor, utgjorde en del af den tillämnade vägen Lycksele—Stensele—Tärnafors—riksgränsen, som år 1871 undersöktes af dåvarande distriktschefen Schough men af honom afstyrktes beträffande vägdelen Stensele—riksgränsen på grund af befolkningens oförmåga att underhålla densamma. Den tillstyrkta delen Lycksele—Stensele fullbordades redan år 1884. Fråga om statsbidrag för den fullbordade delens fortsättning till Långvattnet torde komma under öfvervägande redan vid fördelning af 1898 års vägbyggnadsfond, enär sådant af Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordats, och fullständiga ansökningshandlingar föreläge. Mellan Långvattnet och Tärnafors vore afståndet enligt 1871 års linie 110,2 kilometer, och en i denna linie förlagd väg beräknades då kosta 183,100 kronor. För att komma från Tärnafors till Tärna kyrka erfordrades omkring 4 kilometer vägbyggnad, men arbetsplan funnes ej för mer än 2,6 kilometer af denna sträcka, och dessa 2,6 kilometer beräknades år 1895 kosta 33,250 kronor. Då kostnaden för återstående omkring 1,4 kilometer utan nämnvärdt fel torde kunna skattas till 3,650 kronor, skulle således väg mellan Långvattnet och Tärna kunna antagas varda i afrundadt tal 114 kilometer lång och enligt de nu nämnda förslagen kosta 220,000 kronor, påtagligen dock i verkligheten väsentligt mera, enär 1871 års pris numera icke vore tillämpliga. För sammanbindning enligt 1871 års förslag af de två vägsträckor, som afsåges i den nu förevarande framställningen, skulle vidare erfordras vägbyggnad å omkring 42 kilometer med en sistnämnda år beräknad kostnad af 86,600 kronor, äfven denna påtagligen lägre än som med nutida pris erfordrades. Åtminstone sistnämnda vägdela och måhända äfven en större eller mindre sträcka af vägen mellan Långvattnet och Tärna torde icke kunna utföras, om icke

statsverket på sin bekostnad låte bygga och tills vidare underhålla desamma, enär befolkningen svårligen torde mäta dertill lemna nämnvärdt bidrag.

Den vid Tärna vidtagande vägdel, som inginge i förevarande framställning, hade först vestlig hufvudrigtning genom dalgången mellan Lax- och Björkfjellen samt utmed sjöarna Lilla Laisotjaur och Vestansjön fram till Vestansjö by efter att hafva öfvertvärat Jöevattensån, i hvilkens dalgång vinterväg till Norge ock varit ifrågasatt. Från Vestansjö fortsatte den nu föreslagna vägen i nordlig rigtning till och öfver Ume elf i närheten af Krokfors gård, vidare förbi Björkfors och Klippans byar samt Umfors gård till sjön Öfver-Umans strand, omkring 29 kilometer från Vestansjö eller 42,060 meter från Tärna. Här skulle vidtaga båt- eller ångbåtsled öfver de af lugnvatten förenade sjöarna Öfver-Uman och Stora Umevattnet förbi gårdarna Umasjö och Hvilasund, Strimasunds fjellstuga samt byarna Mjölkbäcken och Högstaby, hvar efter vid riksgränsen en 600 meter lång landsväg skulle leda från sjöstranden till den norska vägens ändpunkt vid gränsen.

Brantaste lutning i vägen skulle uppgå till 50 på 1,000, och vägbredden enligt Wijnblads förslag till 3,6 meter. Då enligt styrelsens förmenande vägens efter dess fullständiga sammanbindning internationella vikt vore en bland anledningarna, hvarför staten skulle bekosta densamma, och t. f. chefen för generalstaben, i annat sammanhang åtspord, derjemte förklarar 4 meters fri vidd å broar vara det minsta utrymme, som erfordrades för vägars användande vid landets försvar, samt då möten synnerligast med tvåspända åkdon på en 3,6 meters vägbredd icke kunde ens vid dagsljus ega rum utan särskild försigtighet och tidsutdrägt, syntes vägen jemte broar böra byggas med 4 meters bredd. Broarna, alla med landfästen och pelare af sten och öfverbyggnad af trä utom å två ställen, der bärreglarna skulle göras af stål, syntes böra utföras såsom hvälfda stenbroar å alla de platser, för hvilka träöfverbyggnad föreslagits, enär byggnadsvirke skulle hemtas minst tre mil söder om Tärna, och förändringen ej skulle höja arbetskostnaden med mera än 13,000 kronor. För öfrigt måste arbeten i denna ort, der i förhållande till arbetets storlek tillgång å arbetskraft vore ringa och der vana vid vägarbeten saknades, varda så mycket dyrare, som kommunens befriande från delaktighet i byggnadskostnaden skulle bidra att göra dess medlemmar likgiltiga för dennas storlek, och hade styrelsen därför, under förutsättning att erforderlig mark för väg och grustag samt i vägplanet befintlig skog kostnadsfritt upplätes, ansett kostnaden för vägen, byggd med de af styrelsen förordade förändringarna

böra upptagas till	kronor 145,400: —
äfvensom att derutöfver för arbetsutstakning och kontrollkostnader borde tilläggas	„ 10,600: —
och således arbetet beräknas till	kronor 156,000: —

Utöfver det år, som åtginge för arbetsutstakning och arbetsaftals uppgörande med mera, torde arbetstiden böra beräknas till fyra år; och under förutsättning att från 1898 års vägbyggnadsfond finge anvisas det mindre belopp, som då kunde komma till användning, skulle under hvart af de fyra nästföljande åren erfordras i medeltal något mera än 35,000 kronor. Arbetsutstakning torde böra ega rum genom styrelsens försorg och för byggnaden syntes kunna användas entreprenad under styrelsens kontroll.

På grund af hvad sålunda anförts, hade styrelsen hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes i proposition föreslå Riksdagen besluta, att af vägbyggnadsmedel, som dels redan vore anslagna, dels under närmaste framtid kunde varda ställda till Kongl. Maj:ts disposition, finge utan fordran på tillskott från andra medel användas för väganläggning i Vesterbottens län mellan Tärna och sjön Öfver-Uman samt mellan Stora Umevattnet och riksgränsen ett belopp af 156,000 kronor, under förbehåll att Tärna kommun ej mindre, på sätt den beslutat, kostnadsfritt stälde till förfogande den för vägarbetet erforderliga, af kronan ej disponerade mark, än ock i enlighet med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utslag för framtiden underhölle vägen.

På begäran hade vederbörande byråchef i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen aflemnat en promemoria rörande kostnaden för ifrågasvarande vägs anläggning, under förutsättning att densamma byggdes med en bredd af endast 3,6 meter. Uti berörda handling meddelades, att, derest vägbredden skulle nedsättas till 3,6 meter, kostnaden för vägbank och grusning skulle minskas med 4,200 kronor och för broar med 800 kronor. Kostnaden för vägens anläggning skulle under sålunda gifven förutsättning uppgå till 140,400 kronor, hvartill komme 10,600 kronor för arbetsutstakning och kontrollkostnader, eller alltså tillhopa 151,000 kronor.

För egen del har departementschefen yttrat följande:

»Hvad angår den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län gjorda framställningen, får jag till en början erinra, att vid underdånig föredragning den 4 nästlidne februari af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uti skrifvelse den 31 december 1897 afgifna förslag till fördelning af det utaf Riksdagen för innevarande år

anvisade belopp af 900,000 kronor såsom bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, Eders Kongl. Maj:t beviljat statsbidrag utan återbetalningskyldighet från nämnda anslag till belopp af 20,100 kronor för anläggning af den mellan Stensele och Råströms fäbovall fallande delen af ny väg mellan Stensele kyrkoby och Långvattnets by i Stensele socken, för hvilket arbete kostnaden beräknats till 30,150 kronor.

Af den lemnade redogörelsen för myndigheternas anföranden i ärendet torde redan framgå den ifrågasatta väganläggningens Tärna—riksgränsen betydelse såsom en länk i en ny förbindelseled mellan Vesterbottens läns lappmarker och Norges vestkust. Af det föregående synes ock, att frågan om förbindelseled i dessa trakter med Norge sedan länge varit ett önskemål; och torde nu tiden vara inne för det sammans förverkligande. Af förenämnda förbindelseled finnes redan färdigbyggd väg å svenska sidan från det nedre landet till Stensele kyrkoby samt å norska sidan från Mo handelsplats vid kusten till fjellstugan vid Umbugten, hvilken sistnämnda vägsträcka, enligt hvad norska vägdirektören upplyst, har en längd af 39,5 kilometer och är byggd för lättare trafik.

När vägen en gång blir färdigbyggd mellan Stensele och Mo, kommer den att få en längd af omkring 27 nymil, med följande fördelning:

från Stensele till Långvattnet	28,5 km.
» Långvattnet till Tärnafors	110,2 »
» Tärnafors till Tärna kyrka	4,0 »
» Tärna kyrka till sjön Öfver-Uman	42,1 »
utefter sjöarna Öfver-Uman och Stora Umevattnet	42,0 »
från Stora Umevattnet till riksgränsen	0,6 »
» riksgränsen till fjellstugan vid Umbugten	3,0 »
» fjellstugan vid Umbugten till Mo	39,5 »
	tillsammans 269,9 km.

Af denna förbindelseled återstår å svenska sidan, förutom de vägsträckor för hvilka statsbidrag nu sökes, vägsträckan Stensele kyrkoby—Långvattnets by, deraf dock, såsom ofvan nämnts, statsbidrag till två tredjedelar af kostnaden beviljats för byggandet af den mellan Stensele och Råströms fäbovall belägna delen, äfvensom vägsträckorna Långvattnets by—Tärnafors och Tärnafors—Tärna kyrka samt sammanbindningslinien utefter sjöarne emellan de två vägsträckor, hvarom fråga är i nu förevarande framställning, då sjötrafiken befinnes otillräcklig, och å norska sidan sträckan mellan riksgränsen och fjellstugan vid Um-

bugten, å hvilken sträcka enligt meddelad upplysning nu endast finnes upparbetad vinterväg. I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla att, såsom af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äfven påpekats, nyssnämnda sammanbindningslinie utefter sjöarne äfvensom delar af vägen mellan Långvattnets by och Tärna kyrka ej torde komma till stånd, derest ej statsbidrag till hela anläggningskostnaden beviljas. Enligt upplysning från Norge är man der betänkt på att, om mötande väg bygges inom Sverige, anlägga sommarväg från fjellstugan vid Umbugten till riksgränsen, då nemligen öfversta delen af Stora Umevattnet från fjellstugan och förbi Linsundet vid riksgränsen är grundt och isbelägges tidigare än Stora Umevattnet i öfrigt. Landshöfdingen i Vesterbottens län har med anledning af uppgiften om det ringa djupet i den öfversta delen af Stora Umevattnet meddelat, att denna del af sjön kan befaras med båt hela sommaren med undantag af omkring en månad, då till följd af torra lågvattenstånd råder.

På grund af den utredning, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län förebragt rörande de ekonomiska förhållandena inom de trakter, genom hvilka nu ifrågavarande väg är afsedd att framdragas, och då anordnande af lämplig sommarvägsförbindelse med norska kusten för den stora del af Vesterbottens läns lappmarker, som här är i fråga, uppenbarligen är af allmänt intresse, anser jag i detta fall fullgiltiga skäl föreligga att för vägens anläggning bevilja bidrag från vägbyggnadsfonden utan iakttagande af vilkoret, att statsbidraget ej må öfverstiga två tredjedelar af kostnaden. Dylikt medgifvande har, om ock under olika förhållanden, af Riksdagen förut beviljats beträffande vägen mellan Visträsk och Glommersträsk samt vägen mellan Glommerssträsk och Ruskträsk. Såsom vilkor för medgifvandet torde, i likhet med hvad i fråga om nyssberörda väganläggningar skett och Tärna kommun för öfrigt redan erbjudit, böra föreskrifvas, att kommunen skall utan ersättning upplåta all för anläggning behöflig, enskilde tillhörig eller af enskilde brukad jord.

Vägens bredd lärer kunna begränsas till den i Wijnbladhs förslag upptagna, 3,6 meter, särskildt med hänsyn dertill att den å norska sidan mötande vägen knappast lärer komma att få ens denna bredd; kommande vid sådant förhållande och då genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Vesterbottens län utslag den 24 juli 1896, hvilket utslag enligt lemnadt bevis vunnit laga kraft, de väghållningsskyldige i Tärna sockens väghållningsdistrikt redan fått sig ålagdt att underhålla nämnda väg till 3,6 meters bredd, någon kostnad för vägens underhåll sålunda icke att drabba statsverket.

Kostnaden för väganläggningen har, såsom nämnts, under förut-

sättning af att vägen bygges med 3,6 meters bredd, beräknats till 151,000 kronor och synes, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, förutom det mindre belopp, som för arbetets påbörjande torde komma att anvisas redan under innevarande år, lämpligen kunna fördelas till utgående under fyra år, i hvilket fall vägen torde kunna blifva färdig inom 1902 års slut.»

På grund af hvad sålunda blifvit till statsrådsprotokollet anfördt hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:t:s förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

6:o.

Uti en i Första Kammaren väckt motion (n:o 2) har herr *F. von Strokirch* hemställt, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med anhållan:

att Kongl. Maj:t ville taga i nådigt öfvervägande, om ej lämpligt vore, att staten, för befrämjande af klimatets förmildrande och landets fruktbarhet samt befolkningens utkomst, ensam, efter i hvarje särskildt fall förut skedd undersökning och utredning, bekostade vattenaftappning och torrläggning af

dels stora för klimatet äfvensom i flera andra afseenden skadliga ofruktbara s. k. högmossar mot erhållande af eganderätt till så stor andel af sankmarken, att dess värde, beräknadt före torrläggningen, motsvarade halfva den utlagda kostnaden samt derjemte lösningsrätt till mossen efter enahanda värde, för ett belopp motsvarande den andra hälften af kostnaden,

dels stora för odling särdeles lämpliga sankmarker, der alla delegare i ett odlingsföretag äro villige att till kronan öfverlemna vinstjorden, äfvensom der en eller flere delegare i ett sådant vilja till kronan afstå en viss del af sin sankmark och derjemte sin rätt till erhållande af vinstjord från andra, i företaget icke ingående, delegare i marken,

samt att Kongl. Maj:t i sådant fall ville i nåder föreslå Riksdagen närmare bestämmelser.

Till stöd för sitt förslag har motionären anført hufvudsakligen följande:

Sankmarker af mycket stor vidd och dertill särdeles lämpliga för utdikning och odling finnes, såsom allmänt bekant, flerstädes inom vårt land; dessas utdikning torde emellertid för en lång framtid förhindras af egarnes oförmåga att bära därför erforderliga utgifter. För

sådana stora moss- och sankmarker, i de flesta fall högmossar, som årligen tillväxte och utbredde sig, försumpade skogsmarken, utdödade skog samt försämrade klimatet och således vore för landet i dess helhet de mest förderliga, kunde dock icke någon andel af frostminskningsfonden erhållas; äfven om understöd i någon form skulle kunna beredas, blefve kostnaderna för torrläggningen betydliga, och innehafvare af smärre hemmansdelar skulle på sina lotter få så stora vidder, att de ej vågade utsätta sig för de svårigheter, som deraf skulle följa. Dessa nu omnämnda, för landet i dess helhet mest skadegörande sankmarker äro likvisst, enligt motionärens mening, de, hvilka staten i och för det stora allmännas intresse företrädesvis borde taga under sin vård och till fördel både för sig och den enskilde träda emellan och bekosta anläggningen; de betänkligheter och svårigheter, som vid tillämpningen af denna tanke möjligen skulle möta, syntes väl icke blifva större, än att de skulle kunna lika väl öfvervinnas här i landet som det skett i andra länder, der statsmagterna för likadana ändamål gjort stora uppoffringar. Bedömandet af en sankmarks storlek för att dess torrläggning skulle anses öfverstiga den enskildes tillgångar och böra bestridas af staten borde i hvarje fall göras beroende af förutgående undersökning; förslagsvis har motionären i sådant afseende nämnt en areal af 3,000 hektar.

Då staten redan nu under vissa vilkor utan återbetalningsskyldighet bidroge med halfva kostnaden i och för frostländighetens minskande, ansåge motionären, att staten kunde gå ännu ett steg i den riktningen och ensam utföra vattenaftappning och torrläggning af stora vidsträckta s. k. högmossar och därför såsom ersättning för sitt utlägg erhålla eganderätt till så mycket af sankmarken, att dess värde, beräknadt före torrläggningen, skulle motsvara halfva kostnaden, samt derjemte lösningsrätt till mossen, efter enahanda värde, för ett belopp motsvarande den andra hälften af kostnaden. Den härigenom förvärfvade marken skulle blifva kronodomän att hufvudsakligen användas till skogsbörd, hvarför medlen för densammas torrläggning kunde anordnas att utgå från försäljningssummor för försålda kronoegendomar. Det vore ju, i likhet med inköp af kalmarker för skogssådd, ett utlägg för tillfället med förhoppning på framtida fördel. Det nu anförda anginge hufvudsakligen torrläggning af s. k. skogsmossar, men det funnes äfven andra fall, då kronan enligt motionärens åsigt borde bekosta en sådan, nemligen icke allenast, der alla delegarne i en till odling lämplig stor sankmark vore villige att till kronan öfverlemna vinstjorden, utan äfven der en eller flere delegare i ett torrläggningsföretag

ville till kronan afstå en viss del af sin sankmark och derjemte sin rätt till erhållande af vinstjord från andra, i företaget ej ingående delägare i marken. Förr än kronan inlåte sig på något af de här framställda förslagen, borde gifvetvis noggrann undersökning och utredning om företagens omfång och kostnad i hvarje fall förutgå.

Utskottet medgifver väl, att under vissa förhållanden statens mellankomst kan vara önskvärd och behöflig för åstadkommande af mera omfattande torrlägningsföretag, som befinnas vara till gagn för det allmänna, men deremot kan utskottet icke finna ändamålsenligt att, på sätt med motionen åsyftas, allmänna bestämmelser skulle meddelas och särskilda medel afses för utförande af dylika arbeten genom statens försorg. Derest staten i något särskildt fall anses böra träda emellan för tillvägbringande af ett allmännyttigt företag af den art, som i motionen angifves, synes lämpligast vara, att särskild framställning för detta fall göres. Härigenom torde på tillförlitligaste sätt kunna prövas, om statens mellankomst är i det föreliggande fallet af behovet påkallad och i sådan händelse under hvilka vilkor och på hvad sätt staten bör träda mellan.

Utskottet, som sålunda i princip icke kan biträda motionärens förslag, har beträffande detsamma derjemte velat påpeka, hurusom staten säkerligen skulle hafva ringa nytta, men deremot tillskyndas dryga förvaltningskostnader genom att, på sätt motionären ifrågasatt, komma i besittning af mindre jordområden, spridda här och der i landet och utan sammanhang med kronans öfriga domäner eller skogar.

Utskottet hemställer,

att herr von Strokirchs förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservation

vid punkten 3:o af herr K. A. Kihlberg.

Herr K. E. Bohnstedt har begärt få antecknadt, att han icke inom utskottet deltagit i behandlingen af de i detta utlåtande omförmälda ärenden.

Bilaga.

Gällande allmänna vilkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker återfinnas i följande Riksdagens skrivelser till Konungen:

a) den 27 april 1881 (n:o 69), der de lyda: *)

»*Mom. 1.* För hvarje företag måste plan till arbetets utförande jemte beräkning öfver dermed förenade kostnader vara uppgjord och hafva vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse; och skall menighet, bolag eller annan vederbörande, som erhållit statsunderstöd till arbetets utförande, vara underkastad alla de vilkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 2. Innan statsbidrag beviljas, bör efter offentlig utfärdad kungörelse vederbörande menighet hafva afgifvit yttrande om företagets lämplighet och nytta.

Mom. 3. Anslag utan återbetalningsskyldighet må af Kongl. Maj:t bestämmas till högst två tredjedelar för väganläggningar, vägförbättringar, utförande af mindre hamn- och brobyggnader, upprensning af åar och farleder samt byggande vid större fiskelägen af smärre båthamnar och till högst en tredjedel för understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten, allt af den beräknade kostnaden enligt den fastställda arbetsplanen; skolande menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antagas komma att af ett genom statsbidrag understödt företag hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag enligt ofvan angifna proportion af respektive samt minst en tredjedel eller minst två tredjedelar bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade andelen af kostnaderna för företagets fullbordande; hvarvid bestämmelsen i mom. 4 här nedan skall iakttagas.

Mom. 4. Vid meddelande af anslag utan återbetalningsskyldighet

*) Hvad i dessa bestämmelser stadgas angående länunderstöd eger numera ej tillämpning. De här omnämnda län äro nemligen ersatta af lånen från odlingslånefonden, för hvilken gälla särskilda vilkor.

skall, der Kongl. Maj:t icke finner undantag böra ega rum, iakttagas, att, om verkliga kostnaden för arbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, af vederbörande myndighet granskade och godkända kostnaden, det beviljade anslaget minskas med så stor del af den ifrågasvarande besparingen, som det beviljade anslaget utgjort af den beräknade kostnadssumman; börande vid sådana företag, som afse större vägarbeten, hamn- och brobyggnader, och till hvilkas utförande statsbidrag beviljats till belopp af 10,000 kronor eller derutöfver samt hvilka ej på entreprenad verkställas, räkenskaper af vederbörande intressenter föras på sådant sätt, att den verkliga kostnaden för det af staten understödda arbetsföretaget må kunna säkert uppskattas.

Mom. 5. Då ett arbetes utförande öfverlemnas till menighet, bolag eller enskilde, bör alltid kontrakt derom vara i vederbörlig ordning afslutadt samt af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet nådigt bemyndigande, af styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader godkändt.

Kontraktet skall innefatta förbindelse för menighet, bolag eller enskilde dels att i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastade vederbörandes kontroll påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att, genom egna tillskott, utgöra hvad som utöfver statsbidraget kan erfordras, äfvensom de öfriga åtaganden, som enligt dessa allmänna villkor och bestämmelser vederbörande åligga och äro på det förevarande fallet tillämpliga; egande styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader att, der den pröfvar lämpligt, uti de kontrakt, som af bemälda styrelse rörande arbetenas utförande upprättas, intaga det förbehåll, att, innan sista delen af statsbidraget utbetalas, bör styrkas, att till styrelsen blifvit aflemnade fullständiga ritningar, utvisande huru arbetet blifvit utfördt. Dessutom bör uti kontrakten angående sådana större vägarbeten, hamn- och brobyggnader, till hvilkas utförande statsbidrag beviljats till belopp af 10,000 kronor eller derutöfver, inflyta, att vederbörande arbetsdirektion skall hafva skyldighet att under arbetsåren inom viss bestämd tid till styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader årligen afgifva af räkenskapsutdrag åtföljd berättelse om arbetets fortgång under nästföregående året; hvarjemte, beträffande särskildt de kontrakt, hvilka afse företag till kommunikationsanstalters befordrande, i dessa kontrakt bör införas, att vederbörande direktion skall, sedan kommunikationsanstalten blifvit för trafiken upplåten, afgifva sådana uppgifter om de årliga trafikförhållandena, som kunna ifrågakomma att infordras.

Mom. 6. För fullgörandet af sådant kontrakt, äfvensom för de

lyftade statsmedlens återbäring, i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t godkännes; varande dock städer och sådana menigheter, hvilka Kongl. Maj:t anser derifrån böra befrias, från dylik skyldighet frikallade.

Mom. 7. Af Kongl. Maj:t eller af Riksdagen beviljadt anslag eller lån kan i allmänhet icke utbekommas förr, än arbetsföretaget blifvit börjadt, hvarefter utan återbetalningsskyldighet anslagna medel få successivt och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de terminer, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda antingen af Kongl. Maj:t eller af styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader efter dertill af Kongl. Maj:t lemnadt bemyndigande; börande, såvida icke Kongl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af sådant anslag i statskontoret inestå, intill dess arbetet är vederbörligen afsynadt och godkänt. Lånemedel få, sedan behöriga handlingar aflemnats, lyftas på en gång vid den tid, de, som åtagit sig arbetets fullgörande, sådant åstunda, såvida icke särskild föreskrift angående tiden för lånets utbekommande blifvit meddelad.

Mom. 8. Alla statsbidrag, som blifvit uti ifrågavarande afseende beviljade, skola från statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande eller den myndighet, som fått sig i nåder uppdraget att medlen requirera och uttaga; börande, innan större eller mindre del af beviljade statsbidrag utbetalas, hos statskontoret företes:

- a) om arbetets utförande afslutadt och godkänt kontrakt;
- b) af Kongl. Maj:t godkänd säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring i de fall, der sådan säkerhet enligt mom. 6 erfordras;
- c) behörigt intyg att arbetet är börjadt; samt derjemte,
- d) då statsbidrag skall utgå såsom lån, en till statskontoret eller ordres stäld, af bemälda kontor godkänd skuldförbindelse, som, i fråga om låneunderstöd för vattenafslappning eller annat odlingsföretag, skall innefatta vederbörandes betalningsansvar, intill dess sådant lån, jemlikt kongl. kungörelserna af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt antecknats; och
- e) af statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Mom. 9. De låne- och säkerhetshandlingar, som för statsbidrags

utbekommande till statskontoret aflemnats, förblifva uti kontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande embetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig requisition utlemnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan dertill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen eller arbetet, utan af Kongl. Maj:t medgifvet anstånd med detsammas utförande, icke blifvit fullbordadt inom derfor bestämd tid, ankommer på Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statsbidraget samt återfordra hvad deraf uppburits, att på en gång eller successivt till statskontoret inbetalas inom den tid, som bestämmes af Kongl. Maj:t eller af Riksdagen, till hvars pröfning frågan om uppburna medels återbäring lärer komma att öfverlemnas, derest längre anstånd dermed än till nästa riksdag anses erforderas. Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning; och skall det åligger vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jemväl erlægga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

^{*)} *Mom. 11.* De arbetsföretag, för hvilkas utförande statsbidrag beviljats, böra vara påbörjade senast under loppet af året näst efter det, hvarunder medlen blifvit af Riksdagen anvisade; kommande, då arbetet icke påbörjats inom den sålunda bestämda tidens förlopp, det beviljade beloppet att reserveras till Riksdagens disposition.

Mom. 12. Alla med understöd af allmänna medel utförda arbeten skola af den eller dem, som sådant understöd bekommit, underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats.

Mom. 13. Derest hamn- och kanal- eller andra likartade afgifter efter arbetsföretagets fullbordande skola komma att utaf de trafikerande upptagas, bör taxa härå vara fastställd, så lindrig som skäligen låter sig göra. Sålunda fastställda afgifter få icke förhöjas, med mindre Kongl. Maj:t, på grund af särskildt förekommande omständigheter, pröfvar skäligt dertill lemna bifall, utan böra deremot ovilkorligen nedsättas, så snart det af redogörelse, som hvart femte år till Kongl. Maj:ts befallningshafvande bör ingifvas, befinnes, att behållna inkomsten öfverstiger en viss af Kongl. Maj:t fastställd procent utaf de till företaget lemnade enskilda bidrag; och skall dessutom en viss af Kongl. Maj:t likaledes bestämd andel utaf de afgifter, som uppbäras, till reparationsfond afsättas.

*) Detta moment är ändradt genom Riksdagens skrivelse den 7 maj 1889.

Mom. 14. Beträffande anslag utan återbetalningsskyldighet till understödjande af sådana myrutdikningar och vattena/tappningar, som företrädesvis afse att förminska frostländigheten, skall iakttagas, dels att anslaget må företrädesvis anvisas till sådana större företag, som anses i väsentlig mån befrämja det dermed afsedda ändamål, dels ock att Kongl. Maj:t må ega att, i de fall, der sådant anses vara af behovet påkalladt, i nåder medgifva, att någon del af anslaget må förskottsvis till vederbörande utbetalas.

Mom. 15. För de till sjösänkningar och myrutdikningar eller andra vattenaftappningsföretag utbekomna låneunderstöd skola efter tre års förlopp från den dag, då lånemedlen från statskontoret utbekommits, årligen erläggas sex procent å hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta godtgöres efter fyra och en half för hundra af obetalda kapitalbeloppet, och det öfriga utgör afbetalning derå. I afseende på sättet och ansvarigheten för dessa inbetalningars verkställande, böra lända till efter rättelse ofvan åberopade kongl. kungörelser af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848.

Mom. 16. Alla kostnader, af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna anslag eller lån föranledts för statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras utaf den eller dem, som statsbidragen erhållit;

b) *den 11 juni 1883 (n:o 67)*, innehållande, med afseende å de anslag, som kunde komma att beviljas af det utaf samma års Riksdag anvisade belopp till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som, utan att kunna med fördel odlas, sprida frostsador öfver omgifvande nejd: att anslaget må utgöra högst en tredjedel af den beräknade kostnaden för torrläggningsföretaget*, samt

att för erhållande af dylikt anslag må i tillämpliga delar gälla enahanda vilkor, som enligt Riksdagens skrifvelse till Konungen den 27 april 1881 blifvit bestämda;

c) *den 7 maj 1889 (n:o 43)*, utvisande, att mom. 11 i 1881 års skrifvelse erhållit följande ändrad lydelse:

»De arbetsföretag, för hvilkas utförande statsbidrag beviljats, böra vara påbörjade inom tid, som i det om företagets utförande upprättade kontrakt eller af Kongl. Maj:t särskildt blifvit bestämd; kommande, då

*) Denna bestämmelse är ändrad genom Riksdagens skrifvelse den 30 april 1897.

arbetet icke påbörjats inom den sålunda bestämda tidens förlopp, det beviljade beloppet att reserveras till Riksdagens disposition»;

d) *den 30 april 1897 (n:o 52)*, deruti stadgas, att anslag till sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, må kunna af statsmedel utgå med belopp motsvarande hälften af den för företaget beräknade kostnaden.